

ABVV

**Sociaal-economische
barometer
2021**

A large, solid yellow diagonal shape that starts from the top-left corner and extends towards the bottom-right corner, covering the upper-left portion of the page.

***Sociaal-economische
barometer
2021***

Inhoudstafel

1. Inleiding	7
2. De context: onze samenleving kreeg een klap, maar stond terug recht	9
2.1 Onze economie heeft stand gehouden, ondanks de gigantische schok	9
2.2 Tewerkstelling: de arbeidsmarkt kraakt, maar breekt niet	11
2.3 Met de groei keerden de winsten sneller en hoger dan ooit terug	13
3. Het herstel: de essentiële rol voor de sociale zekerheid en het sociaal overleg	15
3.1 De kwalitatieve openbare gezondheidszorg als eerste buffer: waar voor ons geld	15
3.2 Het beleid speelde een belangrijke rol in het temperen van inkomensverlies	17
3.3 Snel geschakeld op de arbeidsmarkt door het systeem van tijdelijke werkloosheid	18
3.4 Steenmaatregelen voor ondernemingen en zelfstandigen: noodzakelijk, maar kritisch benaderen	20
3.5 Ruimte laten voor het sociale overleg, werkt	21

4. Kwetsbaarheid – corona legde onze gevoelige plekken bloot **25**

4.1	Je levensverwachting is afhankelijk van je inkomen en sociale status	25
4.2	Mensen in armoede houden zware littekens over	29
4.3	Het verlies aan inkomen lag niet gelijk en niet iedereen heeft dezelfde buffer	32
4.4	Kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt werden zwaar getroffen	34
4.5	Mentaal welzijn: corona legt de zenuw bloot	41
4.6	De digitale kloof: Zoom of Smartschool is niet voor iedereen een vanzelfsprekendheid	43

5. Welke lessen moeten we uit deze crisis trekken? **47**

5.1	Onze lonen evolueren niet mee met de welvaartsstijging...	47
5.2	... dus moet onze loonvorming aangepast worden	49
5.3	Het versterken van onze sociale zekerheid	52
5.4	Investerings opnieuw op niveau brengen...	55
5.5	... en er ook de juiste werknemers voor vinden	58
5.6	Bepaalde overheidsuitgaven her-evalueren	59
5.7	Een rechtvaardige fiscaliteit om ongelijkheid te verminderen	61
5.8	Verhoogd welzijn door kwalitatief en werkbaar werk	64
5.9	Rechtvaardige transitie: op een keerpunt?	69
5.10	Het beheersen van de energieprijzen: een maatschappelijke uitdaging voor zowel gezinnen als bedrijven	76

Vrouwen-Mannen

Alle verwijzingen naar personen of functies (bijv. werknemer) hebben vanzelfsprekend betrekking op zowel mannen als vrouwen.

De verzameling van data voor deze brochure werd afgesloten eind november 2021.

1. Inleiding

Bijna twee jaar na de intrede van een niet welgekomen gast lijkt onze samenleving in een 'nieuw normaal' te zijn terechtgekomen. Onze samenleving lijkt daarbij als geheel enkel nog "milde symptomen" te vertonen. De crisis is echter acuut voor heel wat geledingen binnen onze maatschappij. Neem de zorg, waar tienduizenden werknemers zich in de schaduw krom werken om de gezondheids crisis het hoofd te bieden. Of neem de gezinnen waar de afgelopen twee jaar jobs verloren gingen of waar lange periodes van tijdelijke werkloosheid het hoofd geboden moeten worden. Of zij die in de samenleving geconfronteerd worden met ongelijkheden die door corona worden versterkt. Maar er zijn ook lichtpunten. De blijf van solidariteit tussen mensen in deze crisis blijft groot.

Deze barometer probeert de cijfers aan te leveren om een stand van zaken op te maken. Waar staan we als samenleving, bijna twee jaar na de start van de coronacrisis? Wat zijn de structuren en wie zijn de mensen die ons als samenleving recht houden? Waar tonen we ons als samenleving kwetsbaar? Wie valt door de mazen van het net? En wat zijn de kansen en opportuniteiten die we moeten grijpen om beter uit deze crisis te komen.

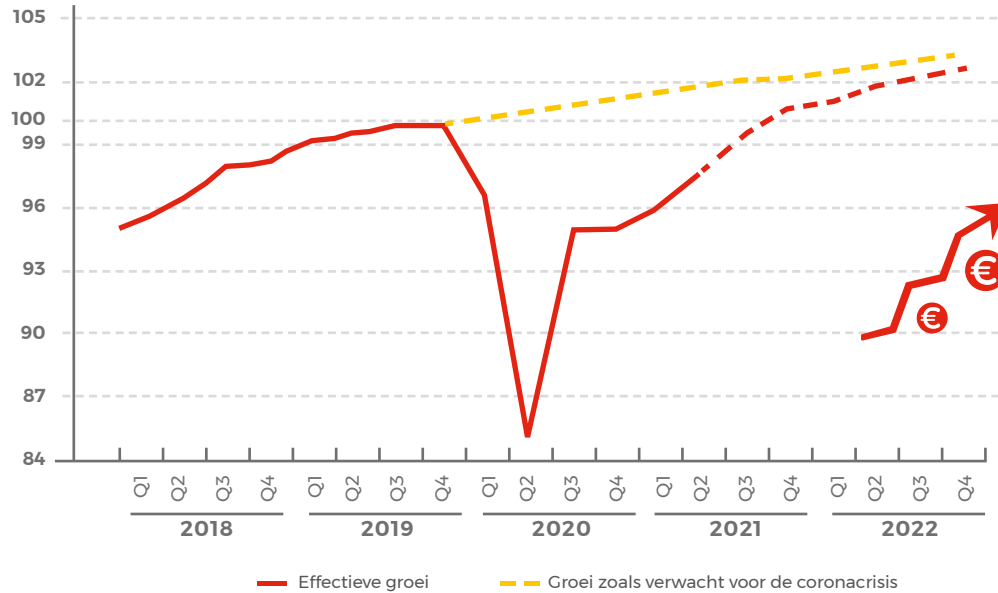
We moeten onze samenleving resistenter maken. Ons samenlevingsmodel heeft tot op heden stand gehouden, maar haar fundamenteën verzwakken. Ongebreideld populisme speelt in op de onzekerheden en twijfels die corona met zich meebrengt. Een versterking van onze structuren en het beter waarderen van mensen op alle mogelijke manieren kan een dam vormen tegen dat populisme. Laat ons die kans in ieder geval niet missen.

2. De context: onze samenleving kreeg een klap, maar stond terug recht

2.1 Onze economie heeft stand gehouden, ondanks de gigantische schok

- Corona plaatste de Belgische economie gedurende maanden onder een stolp. De gevolgen voor onze economische groei op middellange termijn werden zeer negatief afgeschilderd. Volgens sommige waarnemers, zouden we naar één van de langste en zwaarste depressies uit de geschiedenis gaan. Dat is trouwens één van de redenen waarom werknemers met een zeer schamel loonakkoord werden opgezadeld.
- De relance van de economie is echter sterker en sneller dan verwacht: de Belgische economie zal in 2021 5,5% groeien in plaats van 3,5% zoals vorig jaar werd voorspeld. Noteer dat de economie in 2020 met ongeveer 6% kromp. Eind 2021 zal de Belgische economie op hetzelfde niveau qua economische activiteit draaien als vlak voor de coronacrisis. Eind 2022 zullen we op hetzelfde groeipad zitten als werd voorspeld voor de coronacrisis.

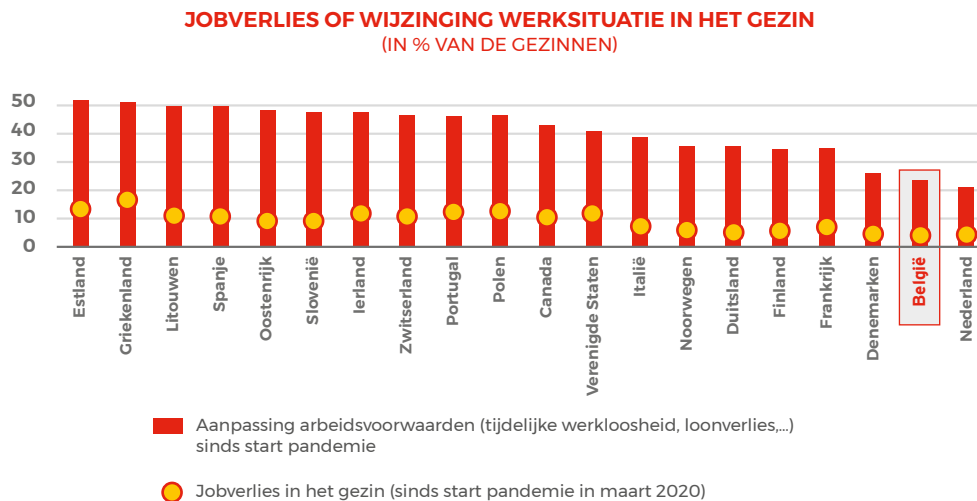
NBB ECONOMISCHE GROEI PROGNOSES

Bron: NBB, voorjaarsprognoses 2021.

2.2 Tewerkstelling: de arbeidsmarkt kraakt, maar breekt niet

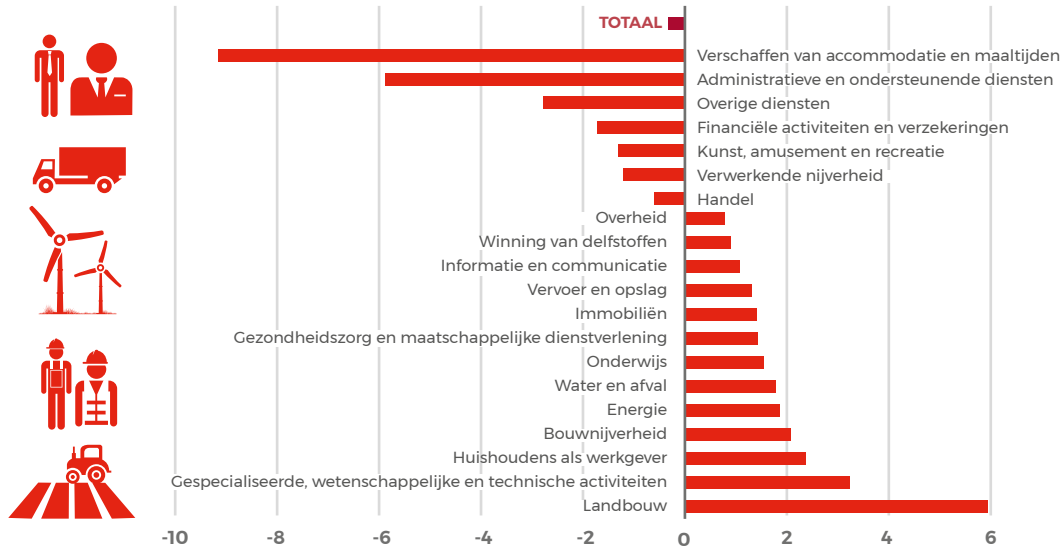
De coronacrisis heeft uiteraard een impact op de tewerkstelling. Iedere verloren job is een persoonlijk drama. Kwetsbare contracten werden het eerst geraakt en dat vooral in specifieke sectoren (horeca, evenementen, enz.). Echter, in vergelijking met de rest van de OESO-landen deed België het op dat vlak – tot nu toe – niet zo slecht. Enkel in Nederland gaven nog minder mensen aan dat ze sinds corona in hun gezin met jobverlies werden geconfronteerd of dat een gezinslid te maken kregen met een aanpassing in de werksituatie (tijdelijke werkloosheid, loonverlies, verplicht verlof,...).

Bron: OESO (april 2021), Risks that matter.

De mate waarin onze economische sectoren met jobverlies werden/worden getroffen is niet gelijk. Sommige sectoren zijn kwetsbaarder voor sluitingen en lockdowns. In de horeca en evenementensector stonden de meeste banen op de helling in 2020 (in vergelijking met 2019). In sectoren als de landbouw of bouw kwamen er in 2020 ruim banen bij.

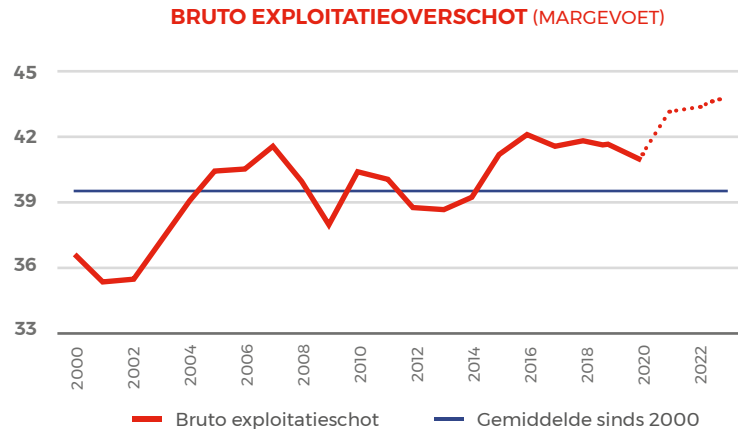
VERLOOP VAN DE WERKGELEGENHEID BIJ LOONTREKKENDEN NAAR BEDRIJFSTAK
 (2020, VERANDERINGSPERCENTAGE TOV 2019)

Bron: HRW, gebaseerd op INR 2021.

2.3 Met de groei keerden de winsten sneller en hoger dan ooit terug

De bedrijfswinsten herstellen volgens de Nationale Bank snel en zetten binnenkort opnieuw records neer. Die bedrijfswinsten kunnen uitgedrukt worden in wat in de economische wetenschap “het bruto exploitatie overschot” heet. Dit percentage geeft aan wat de bedrijven uit de opbrengsten van hun gewone bedrijfsactiviteit “voor zichzelf kunnen houden” na betaling van kosten en belastingen. Dat cijfer kende een kleine dip door corona, maar zal zich snel herstellen. Naar verwachting zal in 2021 en 2022 een record worden opgetekend.

Bron: Voorjaarsprognoses NBB (juni 2021).

Uit dezelfde cijfers blijkt dat de bedrijfsinkomsten erg sterk stijgen in 2021 en het verlies dat werd geleden in 2020 meer dan goed maken: -8% in 2020 vs +12% in 2021.

3. Het herstel: de essentiële rol voor de sociale zekerheid en het sociaal overleg

Er zijn verschillende factoren die meespelen in het sneller dan verwachte herstel van onze economie. De sociale zekerheid, met de gezondheidszorg als eerste buffer, werkt eens te meer als automatische stabilisator en directe overheidsinterventie zorgte voor extra ondersteuning.

3.1 De kwalitatieve openbare gezondheidszorg als eerste buffer: waar voor ons geld

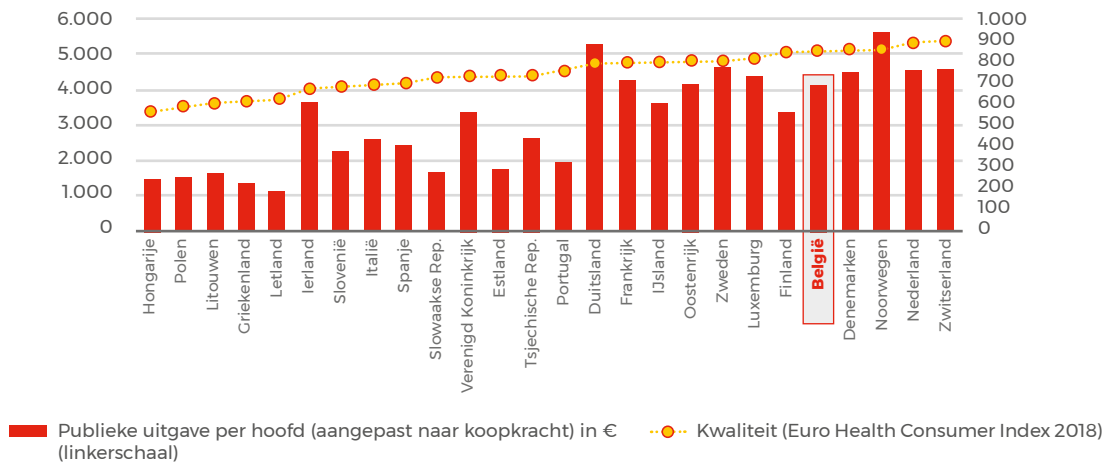
Die openbare gezondheidszorg is er voor iedereen, arm of rijk. In landen waar bedrijven een gedeelte van de gezondheidszorg voorzien, is die universele toegang tot kwalitatieve gezondheidszorg niet gegarandeerd. Bovendien zet openbare gezondheidszorg meer in op preventie, omdat investeringen hierin kostenbesparend werken op termijn. De crisis toont aan hoe essentieel deze investeringen zijn voor de samenleving als geheel.

Wanneer de kwaliteit (zoals vastgesteld in de Euro Health Consumer Index 2018¹) wordt vergeleken met de publieke uitgaven die er tegenover staan (uitgaven per persoon, aangepast naar koopkracht) dan blijkt dat België een gezondheidszorg van erg hoge kwaliteit heeft. In het algemeen moet het niet verbazen dat publieke investeringen leiden tot een hogere kwaliteit. De besparingen die de afgelopen jaren werden doorgevoerd, brengen deze hoge score op termijn in gevaar.

¹ Hierbij wordt rekening gehouden met toegankelijkheid, wachttijd...

KWALITEIT VS. INVESTERINGEN IN PUBLIEKE GEZONDHEIDSZORG

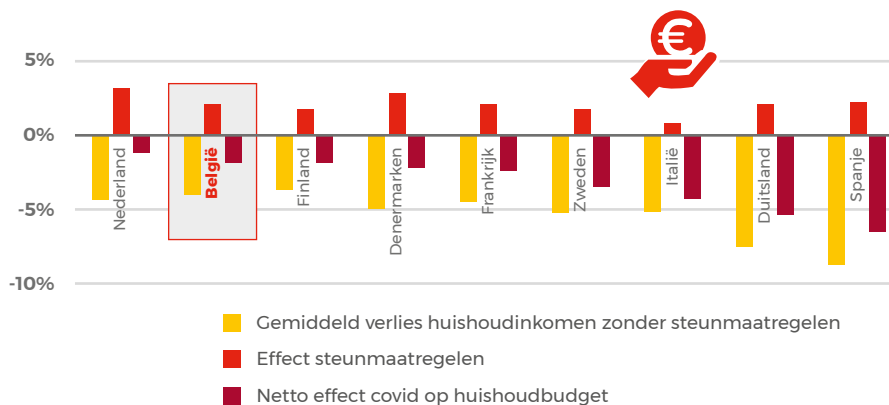

Bronnen: OECD Health statistics, Euro Health Consumer Index 2018.

3.2 Het beleid speelde een belangrijke rol in het temperen van inkomensverlies

Het beschikbare inkomen van vele gezinnen kende een klap. Het terugvallen op een afgetopte tijdelijke werkloosheidsuitkering of het verliezen van een job tout court waren uiteraard de belangrijkste oorzaken. Toch heeft overheidsinterventie – vaak op vraag en in samenwerking met de sociale partners – ervoor gezorgd dat de impact op het inkomen in vergelijking met andere landen beperkt bleef. Volgens de Europese Commissie zou in België het gemiddeld beschikbaar gezinsinkomen met 4% gedaald zijn zonder overheidsinterventie. Door de maatregelen van overheidswege is het effect op het gezinsinkomen globaal beperkt gebleven tot 2%. Uit een Europese vergelijking blijkt dat de Belgische overheid adequaat reageerde om het verlies aan huishoudinkomen te beperken. Dit cijfer is echter een gemiddelde over de bevolking heen, specifieke groepen werden zwaar getroffen (zie hoofdstuk 4).

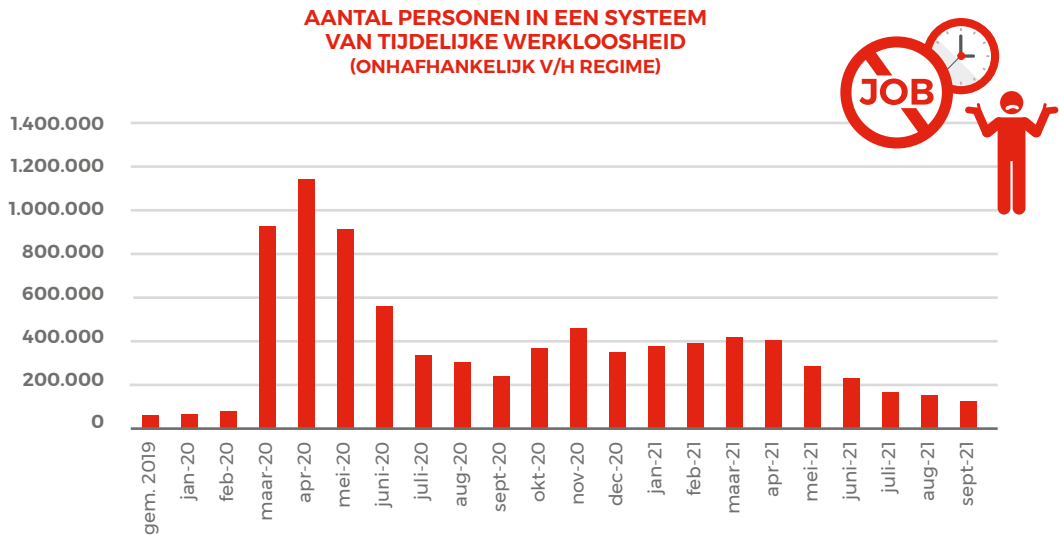
IMPACT STEUNMAATREGELEN OP GEMIDDELD HUISHOUDINKOMEN

Bron: Joint research center (Europese commissie) 2021.

3.3 Snel geschakeld op de arbeidsmarkt door het systeem van tijdelijke werkloosheid

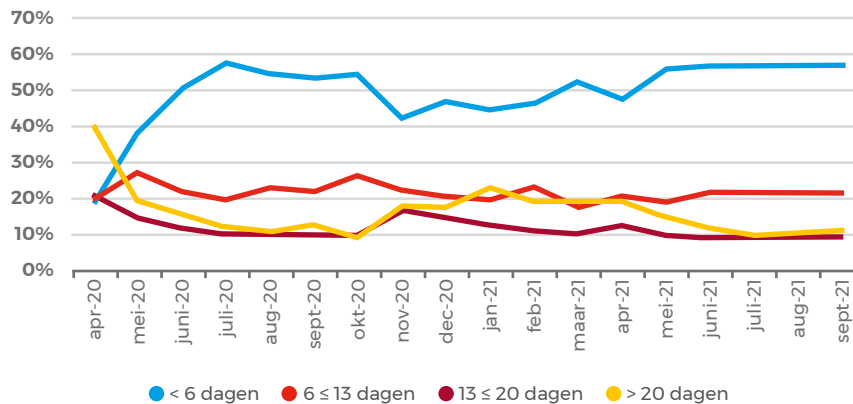
Het systeem van tijdelijke werkloosheid gaf België de mogelijkheid om snel terug te schakelen. Onze sociale zekerheid toont daarmee haar effectiviteit en wendbaarheid. Op het hoogtepunt van de crisis maakten meer dan een miljoen mensen gebruik van het systeem.

Bron: RVA, 2021.

Niet iedereen bevond zich in hetzelfde regime van tijdelijke werkloosheid: in 2021 was bijna zes op tien van de tijdelijke werklozen minder dan zes dagen per maand tijdelijk werkloos. Wat betekent dat ze een duurzame verbinding met hun werk behielden. Het discours van bepaalde politieke partijen en werkgeversorganisaties die tijdelijke werklozen zo snel mogelijk de arbeidsmarkt wilden opjagen – ondanks het feit dat ze nog een contract hadden – slaat nergens op.

TIJDELIJKE WERKLOOSHEID, VERDELING VOLGENS DUUR VAN DE VERGOEDE PERIODE PER MAAND

Bron: RVA, 2021.

3.4 Steunmaatregelen voor ondernemingen en zelfstandigen: noodzakelijk, maar kritisch benaderen

De diverse overheden haalden een arsenaal aan ondersteuning voor bedrijven boven. Van fiscale maatregelen tot rechtstreekse premies. Deze steun was als overbrugging voor vele sectoren en bedrijven noodzakelijk. Er bestaat echter een belangrijk onevenwicht wanneer we bedrijven in de balans leggen met de gezinnen.

- 8,4 miljard euro ging naar de gezinnen, hoewel de 5,7 miljard euro aan tijdelijke werkloosheidsuitkeringen ook als een subsidie aan de bedrijven kan beschouwd worden, aangezien de overheid de loonkost gedeeltelijk overneemt.
- 19,8 miljard ging rechtstreeks naar de bedrijven, exclusief de bankgaranties die diverse overheden gaven.

Federaal & Regionaal (in miljard euro)	2020	2021	Totaal
Beheer van de gezondheidscrisis	5,3	3,1	8,4
Steun aan het gezinsinkomen (totaal)	5,4	3	8,4
Tijdelijke werkloosheid	3,9	1,8	5,7
Andere sociale uitkeringen en premies	1,5	1,2	2,7
Steun aan bedrijven (totaal, exclusief garanties)	11,6	8,2	19,8
Overbruggingsrecht zelfstandigen	3,3	2,1	5,4
Steun aan specifieke bedrijfstakken	2,6	2,3	4,9
Solvabiliteitssteun (belastingingrepen)	0,8	0,7	1,5
Kapitaalsinjecties en achtergestelde leningen	1	1,3	2,3
Hinderpremie gedwongen sluitingen & fors omzetverlies	3,9	1,8	5,7
Garanties	52	11,6	63,6
Steun aan bedrijven (totaal, inclusief garanties)	63,6	19,8	83,4

Bron: NBB, 2021.

De laatste maanden komen steeds meer cijfers boven water die veel onterechte toezeggingen doen uitschijnen. Het misbruik van de steun door bepaalde bedrijven moet grondig onderzocht en bestraft worden waar nodig.

Tijdelijke werklozen konden rekenen op een vervangingsinkomen dat, dankzij het ABVV, 70% van het begrensde brutosalaris bedroeg (+ een supplement van 5,63 euro/dag). Van deze maatregel, die tot eind maart 2022 loopt, hebben op een bepaald moment bijna 1,2 miljoen werknemers gebruik kunnen maken. Sommige tijdelijke werklozen kregen ook een bonus van 150 euro plus 10 euro onder bepaalde voorwaarden. Helaas zijn wij er niet in geslaagd een gelijke fiscale behandeling van tijdelijke werkloosheid en overbruggingsrecht te verkrijgen. Op het overbruggingsrecht wordt standaard slechts 16,5% belasting geheven en moeten geen sociale bijdragen worden betaald. Op de tijdelijke werkloosheidsuitkeringen wordt finaal de 'normale' personenbelasting betaald en sociale bijdragen.

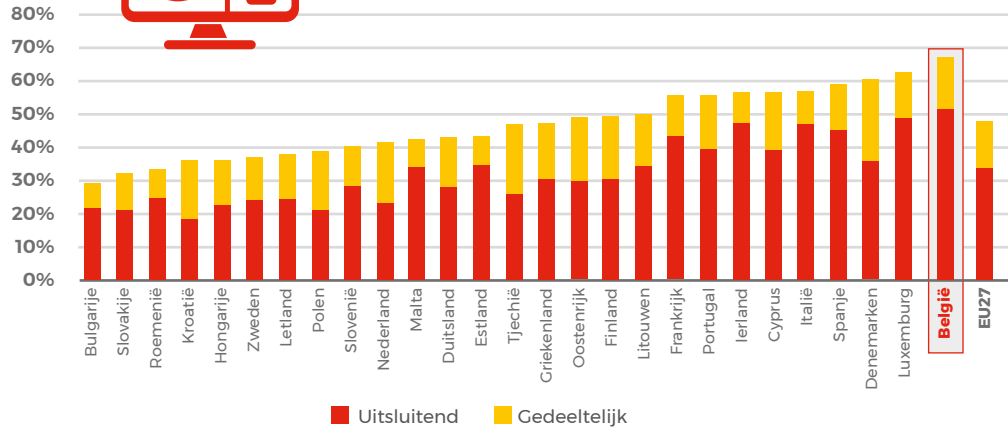
3.5 Ruimte laten voor het sociale overleg, werkt

Midden in de crisis was de rol van het sociaal overleg van essentieel belang voor de goede uitvoering van de maatregelen ter bescherming van de veiligheid en de gezondheid op het werk. Om de ondernemingen te helpen bij de geleidelijke hervatting van de economische activiteiten na de crisis als gevolg van het coronavirus, hebben de sociale partners, in overleg met de administratie, een generieke gids opgesteld. Deze gids biedt een kader met maatregelen die door de verschillende sectoren en door elke werkgever specifiek kan worden aangepast om ervoor te zorgen dat activiteiten hervat kunnen worden in zo veilig mogelijke omstandigheden.

Het sociaal overleg speelde echter ook een essentiële rol in de drastische aanpassing van de werkcontext. Van de ene op de andere dag moest onze samenleving omgeschakeld worden, van een economie met veel persoonlijke contacten naar een samenleving waar relaties vanop een afstand worden onderhouden. Voor een grote groep van werknemers werd telewerk van de ene op de andere dag een realiteit. De omkadering ervan werd via sociaal overleg gefaciliteerd. Hoewel telewerk al voor 2020 aan een opmars bezig was, heeft de coronacrisis voor een verdubbeling van de frequentie ervan gezorgd. Het aandeel van telewerk was in België het hoogst van de hele EU.

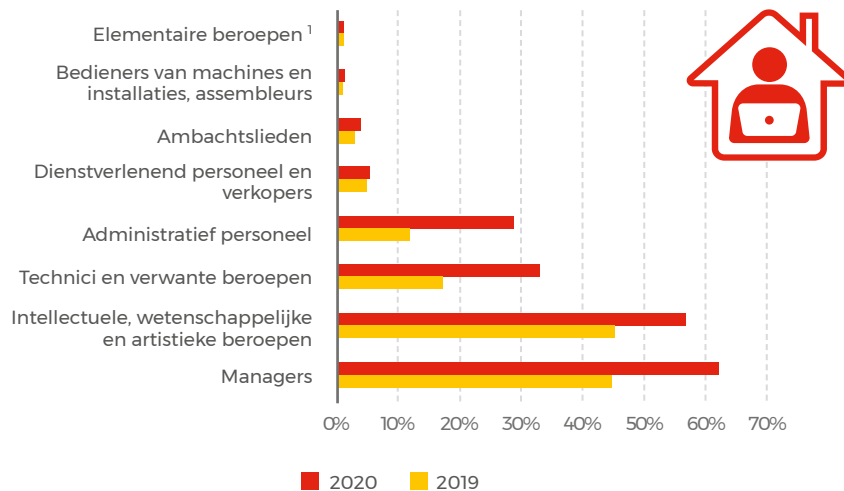
TELEWERKEN TIJDENS DE PANDEMIE

Bronnen: Eurofound 2020, *Living, working and COVID-19*, COVID-19 series.

Telewerk werd voor veel werknemers bijna de standaard, maar niet iedereen kreeg de mogelijkheid of de vrijheid om er gebruik van te maken. Tussen de verschillende beroepsgroepen bestaan er belangrijke verschillen. Zo staan leidinggevenden en intellectuele beroepen vooraan wat betreft de mogelijkheid tot telewerk.

PERCENTAGE LOONTREKKENDEN DAT SOMS OF GEWOONLIJK THUIS WERKT

Bron: Statbel 2021.

¹ Elementaire beroepen zijn beroepen met een laag kwalificatieniveau (huishoudsters, ongeschoolde arbeiders, fastfoodrestaurants, enz.).

Telewerk is een blijver. Het kan zowel een meerwaarde betekenen op het vlak van welzijn als productiviteit, zolang er goede afspraken rond worden gemaakt. Volgende zaken zijn daarbij ondermeer van belang:

- het vrijwillig karakter, net zoals het recht op de-connectie na de werkuren;
- eerbiediging en registratie van de arbeidstijd;
- een eerlijke vergoeding voor de extra kosten (denk aan de gestegen gas en elektriciteitsprijzen);
- behoud van duidelijke communicatielijnen tussen werknemers en werkgever
- evaluatie en remediëring van bepaalde gezondheids- en welzijnsaspecten
- voorzien van opleidingen om zo goed mogelijk met deze nieuwe arbeidsvorm om te gaan.

4. Kwetsbaarheid – corona legt onze gevoelige plekken bloot

Bij aanvang van de coronacrisis hoorde we vaak de boutade “iedereen is gelijk voor het virus”. Dat blijkt absoluut niet het geval te zijn, zowel wat betreft de medische implicaties als de sociaaleconomische gevolgen blijken er grote verschillen tussen inkomensklassen en maatschappelijke positie te zijn.

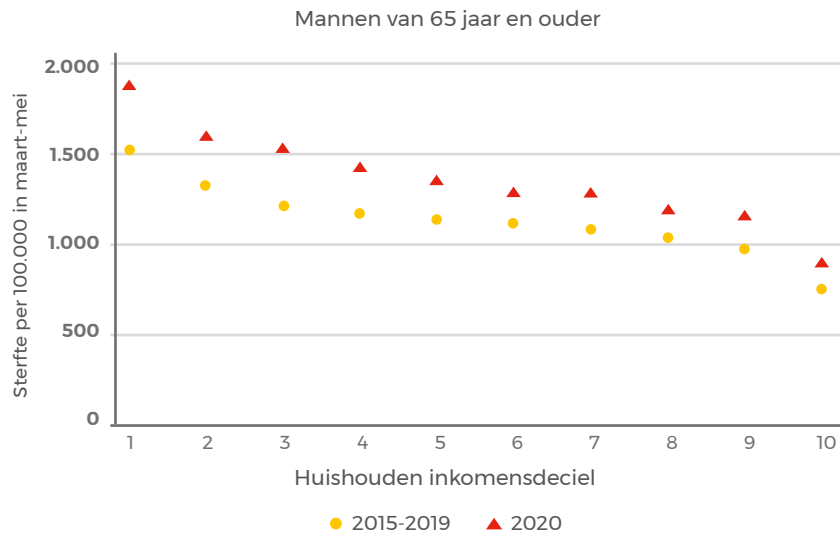
4.1 Je levensverwachting is afhankelijk van je inkomen en sociale status

Corona raakte niet iedereen gelijk: hoe lager het inkomen, hoe hoger de kans op sterfte door corona. De oversterfte bij ouderen door corona met een laag inkomen blijkt uit cijfers van de Socialistische mutualiteiten drie keer² zo groot te zijn als bij mensen met een hoog inkomen.

De KU Leuven becijferde een sterk verband tussen sterfte en inkomen, zowel tijdens als voor de COVID-19 crisis. Voor mannen tussen 40 en 65 ligt de sterfte bij de 10% laagste inkomens tot 5 keer hoger in vergelijking met de 10% hoogste inkomens. In de bevolkingsgroep ouder dan 65 jaar trof oversterfte tijdens de Corona-pandemie de laagste inkomens harder dan de hoogste inkomens.

² <https://corporate.devoorzorg-bondmoyson.be/pers-onderzoek/onderzoek/oversterfte-door-corona/>

**STERFTEKANSEN PER INKOMENS- EN LEEFTIJDGROEP
IN DE PERIODE MAART-MEI VOOR DE PERIODE 2015-2019 EN VOOR 2020**

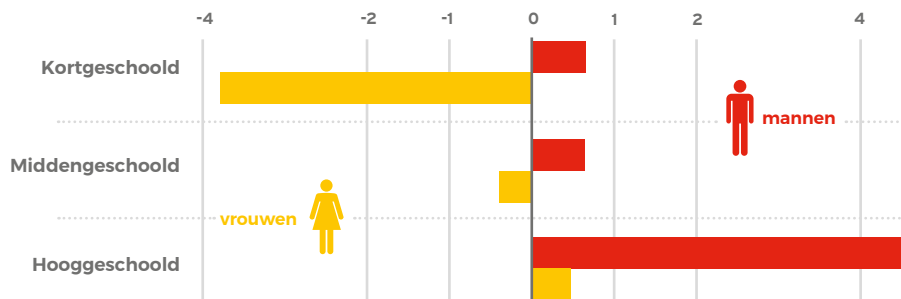

Bron: leuvense economische standpunten, 2021.

Onafhankelijk van het aspect corona bestaat er een diepere ongelijkheid. **Je gezondheid en levensverwachting zijn afhankelijk van je sociale status (opleidingsniveau, activiteitstatus, inkomensniveau).** Hoe lager die status, hoe hoger de gezondheidsrisico's. De levensverwachting stijgt, maar dat betekent niet dat iedereen langer gezonder leeft. Tussen 2001 en 2011² daalde de gezonde levensverwachting voor een vrouwelijke kortgeschoolde 25-jarige met bijna vier jaar! Hoewel de groep van kortgeschoolde vrouwen tussen 2001 en 2011 kleiner is geworden, vormen kortgeschoolde vrouwen in 2011 een nog kwetsbaardere groep dan in 2001. Voor een mannelijke hooggeschoolde daarentegen steeg de gezonde levensverwachting navenant.

EVOLUTIE GEZONDE LEVENSV ERWACHTING: 2001 vs. 2011

Tussen 2001 en 2011 is het te verwachten aantal gezonde levensjaren voor een 25-jarige sterk verschillend geëvolueerd naar lang geslacht en opleidingsniveau

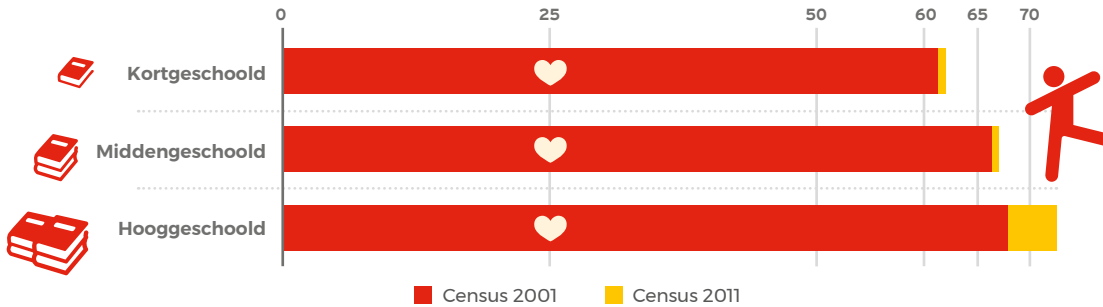
Bron: Renard et al. 2019, *Evolution of educational inequalities in life and health expectancies at 25 years in Belgium between 2001 and 2011.*

² Laatste beschikbare gegevens

De gezonde levensverwachting van een 25-jarige kortgeschoolde man bedraagt amper 62 jaar en is niet navenant gestegen tussen 2001 en 2011. Dit betekent dat deze mensen geen enkel pensioenjaar gegund is in goede gezondheid en zonder zware fysieke beperkingen.

GEZONDE LEVENSVORWACHTING NAAR OPLEIDINGSNIVEAU

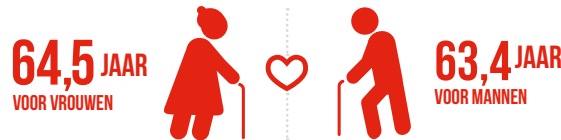
Tot welke leeftijd kan een 25-jarige man verwachten te leven in goede gezondheid en zonder zware fysieke beperkingen?

Bron: Renard et al. 2019, *Evolution of educational inequalities in life and health expectancies at 25 years in Belgium between 2001 and 2011.*

GEZONDE LEVENSVORWACHTING

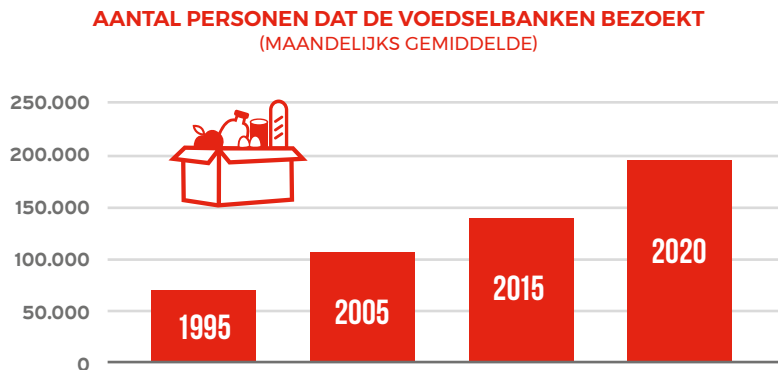
Gemiddelde levensduur van een persoon zonder beperkt te zijn in hun dagelijkse activiteiten

Bron: Renard et al. 2019, *Evolution of educational inequalities in life and health expectancies at 25 years in Belgium between 2001 and 2011.*

4.2 Mensen in armoede houden zware littekens over

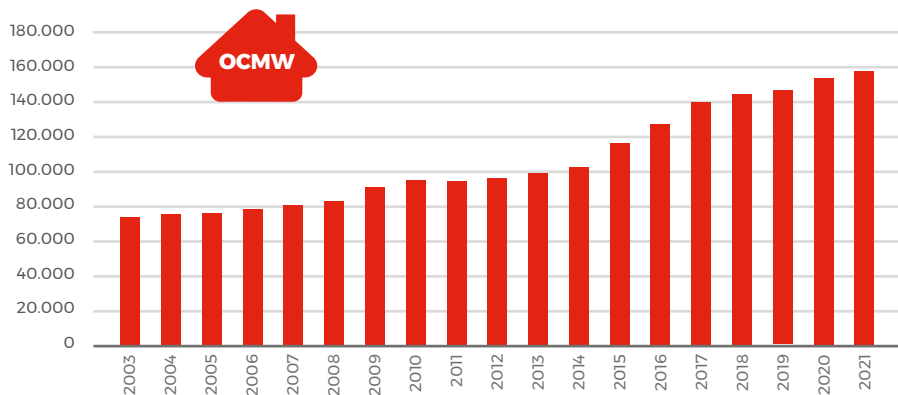
De bestaande ongelijkheden in onze samenleving worden versterkt en extra zichtbaar. In 2020, verdeelden de voedselbanken 24 procent meer maaltijden dan in 2019. Jaar op jaar hebben meer mensen nood aan ondersteuning om de meest elementaire behoefte te dekken: voedsel. Afhankelijk van de maand deden in 2020 tussen 175 000 en 195 000 mensen een beroep op voedselhulp.

Bron: Belgische federatie van voedselbanken, 2021.

De coronacrisis is extra moeilijk voor mensen die het al moeilijk hadden. Dat blijkt uit het gestegen aantal aanvragen voor een leefloon. Twee derde van die nieuwe aanvragen worden door vrouwen gedaan. Volgens onderzoek van de Universiteit Antwerpen, de KULeuven en de Universiteit Gent bij de Vlaamse OCMW's, zijn het voornamelijk alleenstaanden en mensen met een gezinslast (vooral vrouwen), maar ook jongeren en studenten, die geen andere uitweg zien dan het leefloon. Deze studie bestaat enkel voor Vlaanderen.

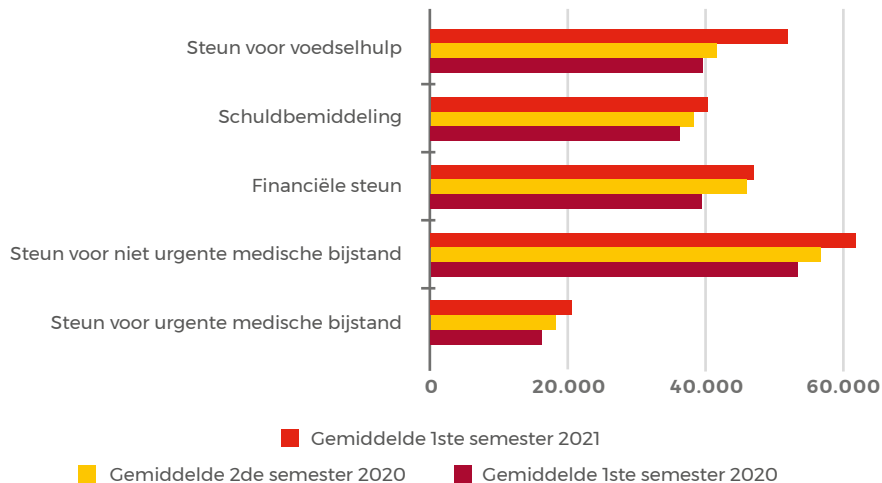
GEMIDDELD AANTAL UITKERINGEN LEEFLOON

Bron: POD Maatschappelijke integratie, 2021.

Naast het leefloon is er ook een sterke toename van de vraag naar andere sociale diensten en bijstand.

OCMW STEUN VOOR ANDERE MAATSCHAPPELIJKE RISICO'S

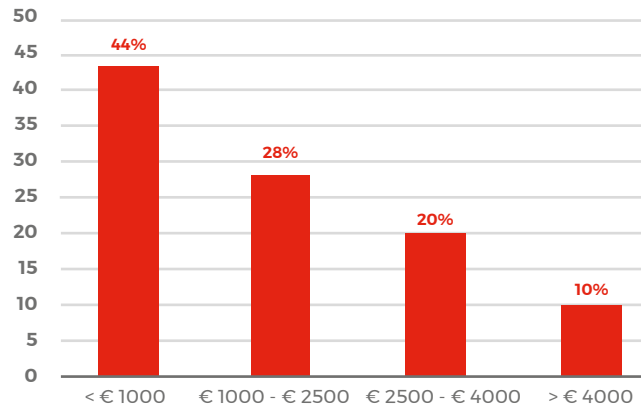
Bron: POD Maatschappelijke integratie, 2021.

Wie van een leefloon, een Inkomensgarantie voor Ouderen of een inkomensvervangende uitkering moet leven, kreeg tijdens de coronacrisis een extra financiële hulp. Mede dankzij het ABVV konden zij rekenen op een maandelijkse premie van 50 euro, die in oktober 2021 werd verminderd naar 25 euro.

4.3 Het verlies aan inkomen lag niet gelijk en niet iedereen heeft dezelfde buffer

Uit onderzoek van de NBB uit mei 2020 bleek dat de gemiddelde inkomensverliezen door corona groter waren voor de huishoudens met de laagste inkomens, ongeacht de beroepsstatus. Werknemers in deze huishoudens werken vaker met flexibele en tijdelijke contracten, contracten die het eerst werden opgezegd bij het begin van de crisis. Bovendien zijn de minst betaalde jobs terug te vinden in die sectoren die het meest met tijdelijke werkloosheid werden geconfronteerd of waar werknemers in volledige werkloosheid terecht kwamen.

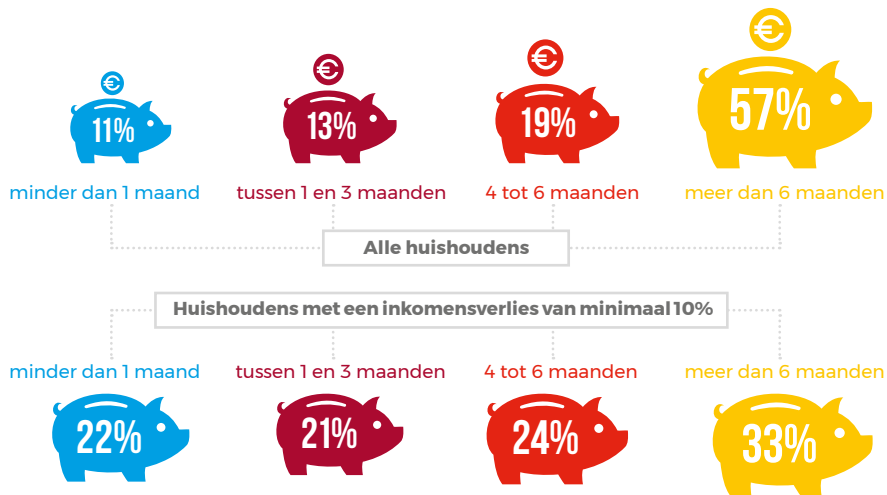
GEMIDDELD INKOMENSVERLIES OP MAANDBASIS
(PER KLASSE VAN NETTO INKOMEN)

Bron: NBB.

Het verlies aan inkomen door tijdelijke werkloosheid of jobverlies heeft langdurige gevolgen. In juni 2021 had 43% van de gezinnen die minstens 10% inkomen verloren, een spaarbuffer van slechts maximaal drie maanden. Zonder inkomen vallen, zou al na enkele maanden tot een sociaal drama leiden.

HOE LANG KAN JE JE DAGELIJKSE UITGAVEN DEKKEN ENKEL MET JE SPAARBUFFER?

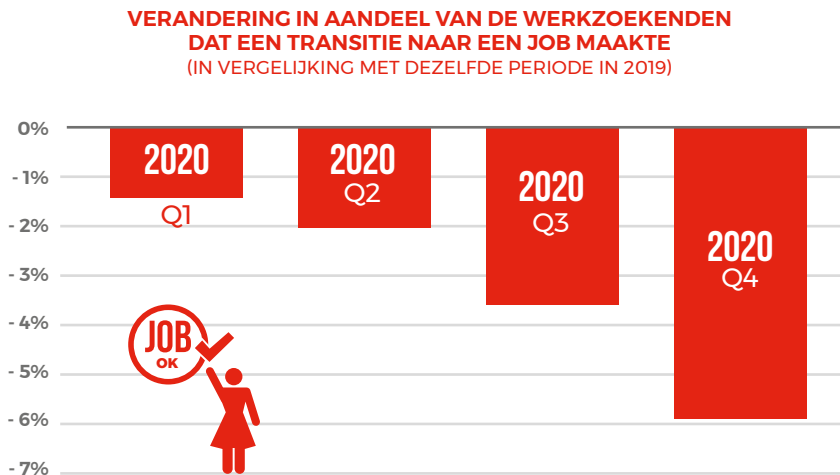

Bron: ERMG, 2021.

4.4 Kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt werden zwaar getroffen

Wie **werkzoekend** was, vond tijdens de coronacrisis moeilijker een baan dan ervoor. Door de opeenvolging van lockdowns in 2020 werden werkgevers terughoudender in het aanwerven van nieuw personeel. Naarmate de crisis in 2020 vorderde, nam het aantal werkzoekenden dat een transitie maakte naar een job, steeds verder af in vergelijking met 2019.

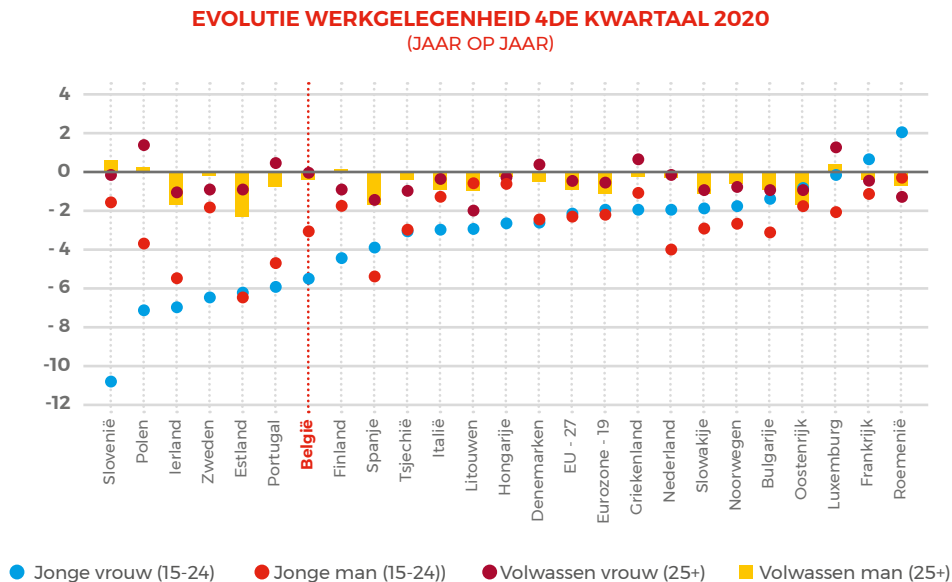
In het vierde kwartaal 2020 nam het aandeel werkzoekenden dat een job vond met 6% af ten opzichte van 2019. Het aandeel werkzoekenden dat werkloos bleef, steeg in dat kwartaal met meer dan 10%. De arbeidsmarkt viel voor werkzoekenden dus grotendeels stil.

Bron: Statbel, gepubliceerd in verslag HRW 2021.

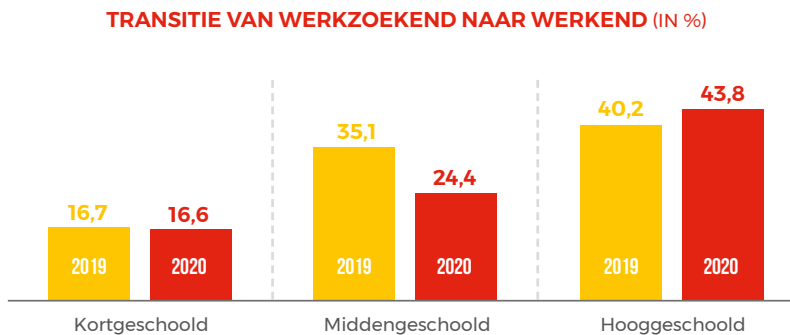
Dankzij het ABVV werd de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen voor 18 maanden bevroren tussen 1 april 2020 en 31 september 2021.

Jongeren op de arbeidsmarkt kregen het op twee manieren moeilijker: minder kans om de arbeidsmarkt in te stromen en een beperkter aanbod van contracten in sectoren waar jongeren traditioneel werken: de horeca en eventsector. De internationale arbeidsorganisatie maakte een vergelijking op. Waar in België een beperkte impact op de tewerkstellingsgraad te vinden was voor volwassen werknemers, daalde de tewerkstellingsgraad voor jongeren tussen meer dan 3% (jonge mannen) en 5,5% (jonge vrouwen) in het vierde kwartaal van 2020, vergeleken met het 4de kwartaal in 2019.

Bron: Eurostat, 2021.

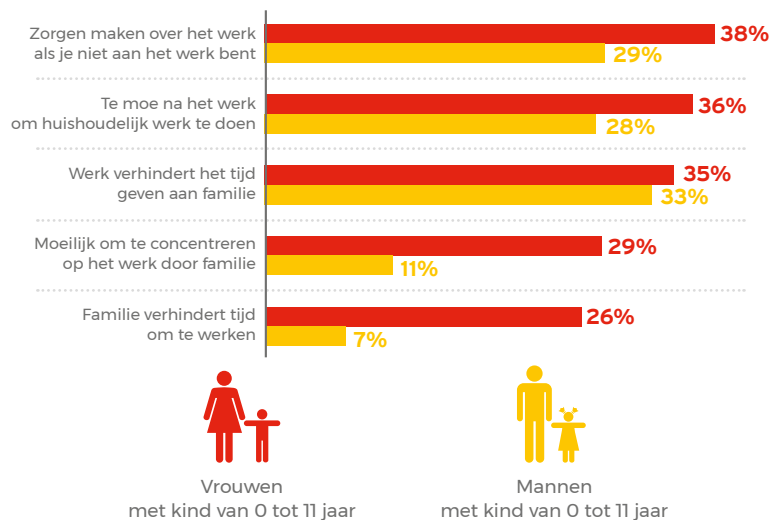
Kort en middengeschoolden vonden moeilijker aansluiting met de arbeidsmarkt. Het aandeel kortgeschoolden werkzoekenden dat in 2020 de transitie naar een job maakte, wijzigde niet ten opzichte van 2019 (16,7 vs 16,6%). Echter het aandeel van de middengeschoolden die een job vonden, daalde in 2020 met 10% ten opzichte van 2019. Waarschijnlijk namen hooggeschoolden hun plek in op de arbeidsmarkt, aangezien de hooggeschoolden sneller de transitie naar een job maakten dan in 2019. Een teken van polarisering op de arbeidsmarkt, ook sectoraal. Het betekent ook dat hoog opgeleide mensen hun diploma's niet valoriseren.

Bron: Statbel, gepubliceerd in verslag HRW 2021.

Vrouwen dragen een hogere tol door corona. Niet enkel werken ze in sectoren die de grootste impact door corona kenden, ze dragen ook de grootste verantwoordelijkheid in huishoudelijke taken. Europese cijfers tonen de grote ongelijkheid aan tussen m/v op het vlak van fysiek en mentaal onbehagen tijdens corona door o.a. telewerk.

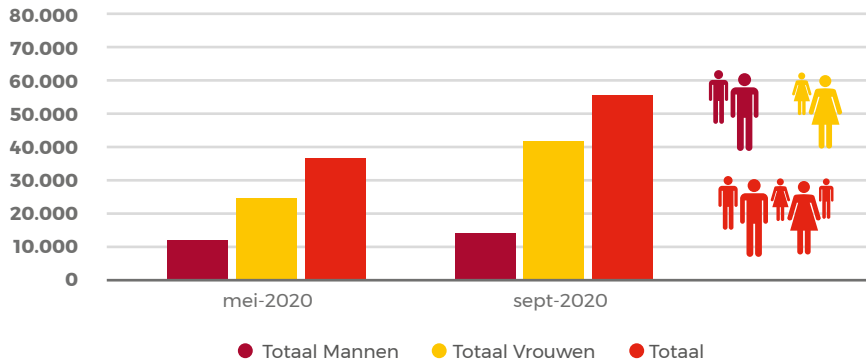
FYSIEK EN MENTAAL ONBEHAGEN TIJDENS CORONA

Bron: Eurofound 2021, *Living, Working and COVID19*.

In het hart van deze crisis zijn veel van de “helden” “heldinnen”. Het zijn de vrouwen die thuis, in ziekenhuizen of verpleeghuizen verzorgen en schoonmaken. Alleenstaande vrouwen die hun werk moeten opgeven om voor hun thuisblijvende kinderen te zorgen. Vrouwen die te lijden hebben gehad onder de toename van huiselijk geweld. Corona ouderschapsverlof was een van de maatregelen die de regering zeer snel, vanaf mei 2020, nam om de combinatie arbeid/gezin te vergemakkelijken (door de scholensluiting). Deze op het eerste gezicht neutrale maatregel bleek een maatregel te zijn die de ongelijkheden tussen mannen en vrouwen vergrootte, vooral op het gebied van inkomen. In feite werd dit verlof vooral door moeders opgenomen. Dit betekent dat zij zich – tijdelijk en geheel of gedeeltelijk – uit de arbeidsmarkt hebben teruggetrokken om zorg te verlenen, met alle gevolgen van dien voor hun inkomen. Ondanks de verhoogde uitkering betekent het opnemen van dit verlof immers een inkomensverlies.

OPNAME VAN OUDERSCHAPSVERLOF “CORONA” (IN HOOFDEN)

Bron: RVA, 2021.

Ook platformwerkers zijn door de crisis getroffen. Zelfs vóór de crisis hadden deze werknemers – vooral koeriers – te maken met zeer moeilijke arbeidsomstandigheden: een zeer laag en onzeker inkomen, een hoog risico op arbeidsongevallen, gebrek aan sociale bescherming, enz. De COVID-19 pandemie bracht twee grote risico's met zich mee: blootstelling aan het virus en inkomensverlies. Hoewel voor velen onder hen het werk wel toenam, was het risico van blootstelling aan het virus ook zeer hoog; anderen daarentegen leden inkomensverliezen of verloren hun job tout court (door stopzetting van de activiteit, ziekte, quarantaine, enz.).

Degenen die bleven werken, deden dat vaak zonder adequate beschermingsmaatregelen. Sommigen onder hen werkten in de illegaliteit en kregen dus geen toegang tot tijdelijke werkloosheid, zodat ze zonder inkomen kwamen te zitten. Het OCMW vormde voor hen het laatste vangnet.

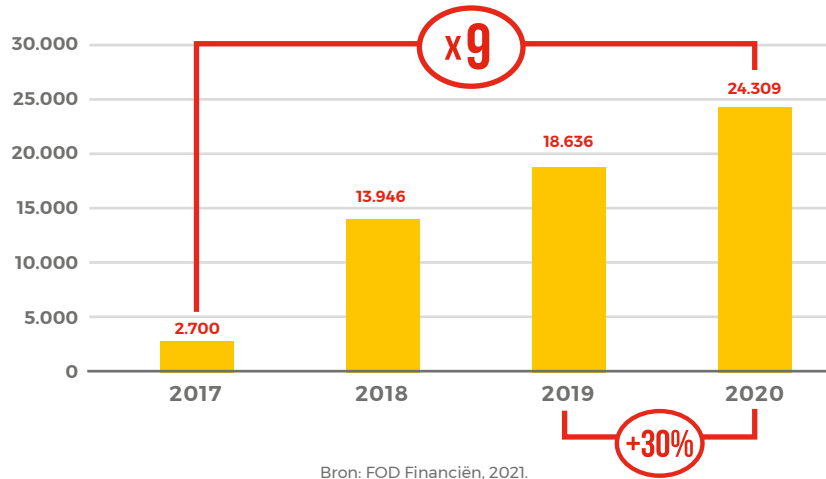
**15 KEER MEER KANS OP ARBEIDSONGEVALLEN
DAN ANDERE WERKNEMERS**

Bron: Smart, 2017 (laatste beschikbare data).

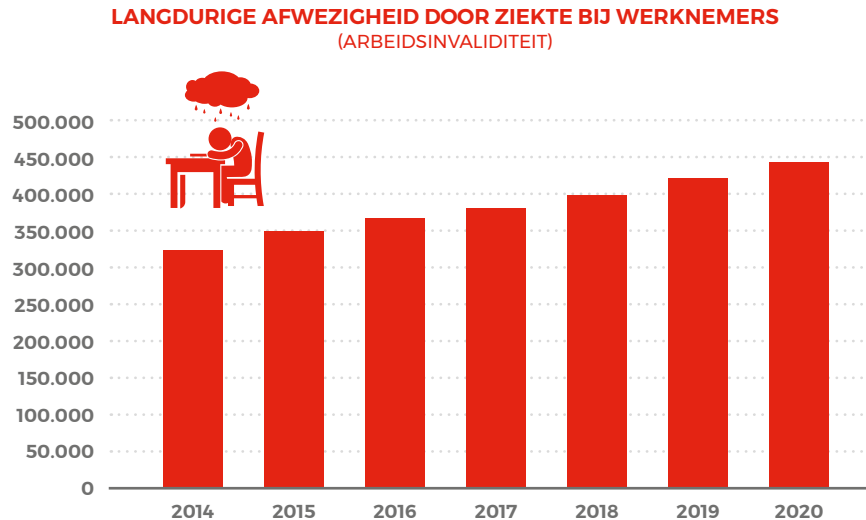
Helaas is het in België onmogelijk om precies te weten hoeveel mensen via platforms werken. De enige beschikbare (en onvolledige) gegevens zijn die van de FOD Financiën, die gegevens verzamelt van personen die verklaren te werken via de deeleconomie.

AANGIFTES VANUIT DE DEEECONOMIE

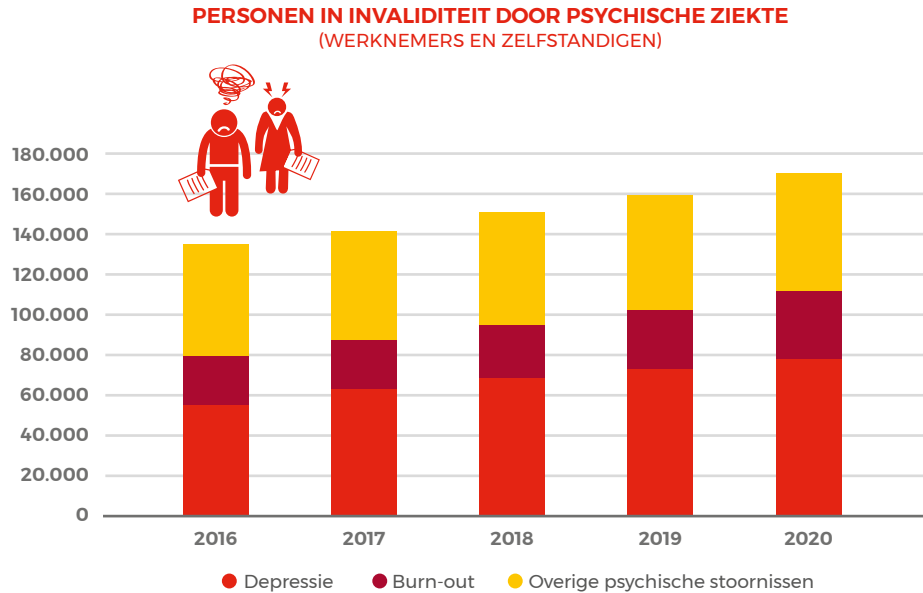
4.5 Mentaal welzijn: corona legt de zenuw bloot

Het aantal langdurig zieken in België neemt voortdurend toe. Volgens de gegevens van het RIZIV zijn er in ons land bijna een half miljoen langdurig zieken. Een op de tien werkende Belgen heeft een langdurige ziekte. De voornaamste oorzaken van invaliditeit houden rechtstreeks verband met slechte arbeidsomstandigheden, namelijk spier- en gewrichtsaandoeningen en psychische aandoeningen (waaronder stress op het werk en burn-out).

Bron: RIZIV, 2021.

Hoewel het de afgelopen jaren reeds fel toenam werd de afgelopen maanden een specifiek gezondheidsprobleem versterkt: de mentale gezondheid. Tussen 2016 en eind 2020 steeg het aantal langdurige depressies en burn-outs (langer dan één jaar) bij werknemers en zelfstandigen met meer dan 39%. De leeftijdsgroep die het meest getroffen wordt, zijn de 50-59-jarigen. Meer dan twee derde van de depressies en burn-outs vinden we terug bij vrouwen. Het blijft een fenomeen dat door beleidsmakers en werkgevers wordt verwaarloosd.

Bron: RIZIV, 2021.

Dankzij het ABVV zijn de ziekte- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen tijdens de coronacrisis verhoogd. Tijdelijk werkloze werknemers die ziek werden of actieve werknemers die tijdens de crisis ziek werden, ontvingen immers minder uitkeringen dan tijdelijk werkloze werknemers. Het ABVV heeft op deze ongelijkheid gewezen. Deze uitkeringen werden opgetrokken van 60% tot 70% van het bruto-inkomen voor de duur van de coronamaatregelen. Andere vooruitgang werd met de steun van het ABVV in de zorgsector gemaakt:

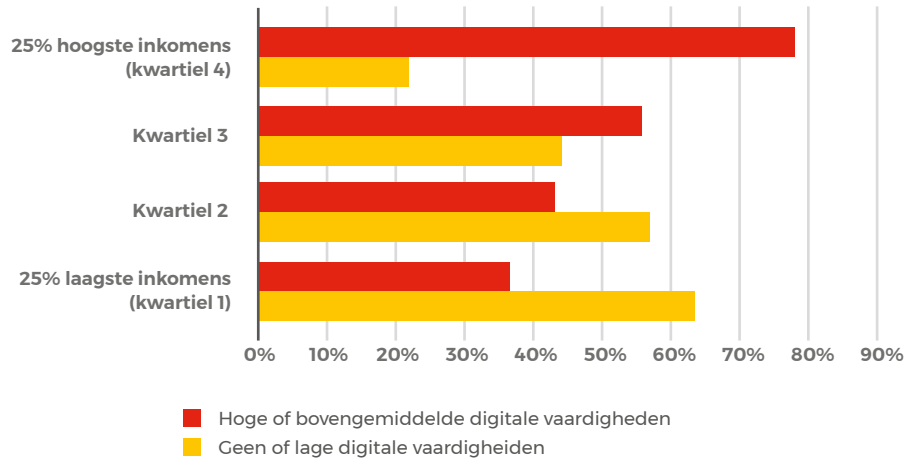
- Werknemers in de gezondheidszorg die een aanzienlijk verhoogd risico lopen om met het virus te worden besmet, kunnen een schadevergoeding wegens beroepsziekte vorderen indien de infectie medisch in verband kan worden gebracht met de risicovolle werkactiviteit. Tot dusver hebben ongeveer 7000 werknemers van deze maatregel gebruik moeten maken.
- Voor personeelsleden in essentiële sectoren die tijdens de eerste golf ziek werden, is er de erkenning van corona als beroepsziekte.

4.6 De digitale kloof: Zoom of Smartschool is niet voor iedereen een vanzelfsprekendheid

Digitalisering wordt in het algemeen gezien als een vergevorderd en breed verspreid proces. Maar toch is een computer en internetverbinding thuis voor heel wat mensen geen vanzelfsprekendheid. 10% van de leerlingen in de lagere school waar het gezinsinkomen onder 1.900 euro per maand ligt, heeft geen internetverbinding.

De dramatische overgang naar telewerk en afstandsonderwijs maakte de digitale kloof pijnlijk duidelijk. Inkomen speelt daarbij een determinerende factor. Zo beschikt meer dan 60% van de laagste 25% inkomens over geen of lage digitale vaardigheden. Daar tegenover staan de hogere inkomens waar bijna 80% hoge digitale vaardigheden heeft. Een snel digitaliserende maatschappij kan niet aan deze ongelijkheid voorbij gaan.

DIGITALE VAARDIGHEDEN NAARGELANG INKOMENSNIVEAU

Bron: Statbel (februari 2021).

Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen wijst ook op een belangrijk genderverschil in de digitalisering: 27% van de vrouwen en 18% van de mannen met een laag opleidingsniveau hebben de laatste 3 maanden geen gebruik gemaakt van het internet. In een tijd waarin nog meer dan anders de nadruk wordt gelegd op de verspreiding van informatie langs elektronische weg, vormen vrouwen met een lage opleiding duidelijk een kwetsbare groep. Dit kwam bijvoorbeeld tot uiting in het vaccinatiebeleid in sommige regio's (digitale afsprakenplanning, toegang tot digitale media, enz.) Aangezien vrouwen en moeders vaak verantwoordelijk zijn voor de gezondheid en de kinderen van het gezin, lijdt het hele gezin onder de digitale kloof.

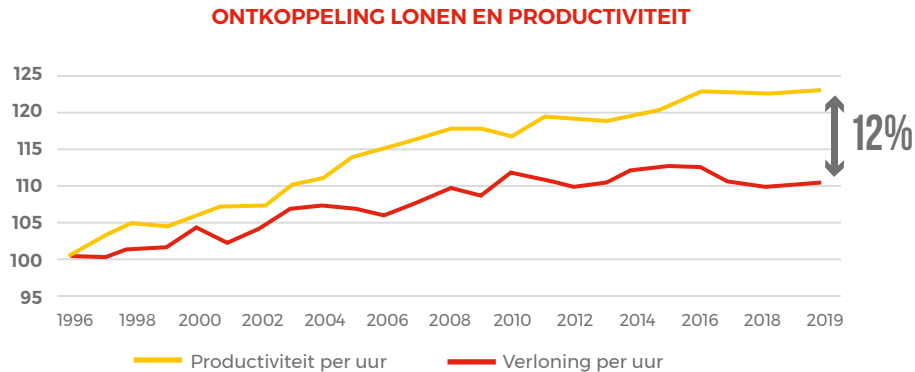
Bron: FOD Economie.

5. Welke lessen moeten we uit deze crisis trekken?

Corona biedt ons kansen om het anders te doen, lessen te trekken. Dat moeten we in eerste instantie doen door te kijken wat onze kwetsbaarheden waren tijdens deze crisis. Die moeten we aanpakken en tegelijkertijd onze troeven versterken.

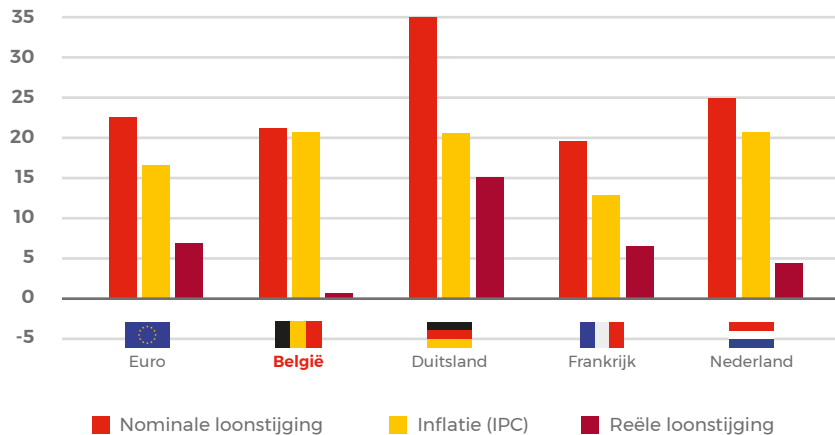
5.1 Onze lonen evolueren niet mee met de welvaartsstijging...

De crisis heeft aangetoond dat heel wat Belgen te weinig verdienen in verhouding tot hun bijdrage aan de welvaart. Naar internationale normen zijn de Belgische werknemers erg productief. Toch staat hun loon niet in verhouding met hun productiviteit, de lonen stegen sinds 1996 meer dan 12% trager dan de productiviteit.

Onze lonen zijn gekoppeld aan de loonkostevolutes in de buurlanden. Wanneer de werknemers in die landen erop vooruit gaan, zou dat ook het geval voor de Belgische werknemers moeten zijn. Dat is echter niet zo. Sinds de financiële crisis (2009) is er voor de Belgische werknemers geen koopkracht bij gekomen, de reële lonen (dat wat bovenop de inflatieaanpassingen komt) zijn stil blijven staan (+0,7%). Stilstand dus voor de Belgische werknemers, terwijl hun productiviteit, en dus de opbrengsten voor de bedrijven, stijgen. In België kennen we over de periode 2009-2021 een iets hogere inflatie, maar deze verklaart de stilstand in reële lonen hoegenaamd niet, het zijn de nominale lonen die onvoldoende vooruit zijn gaan door lage loonmarges en een indexesprong in 2015.

BEPERKTE NOMINALE STIJGING ZORGT VOOR REËL KOOPKRACHTVERLIJES (2009-2021)

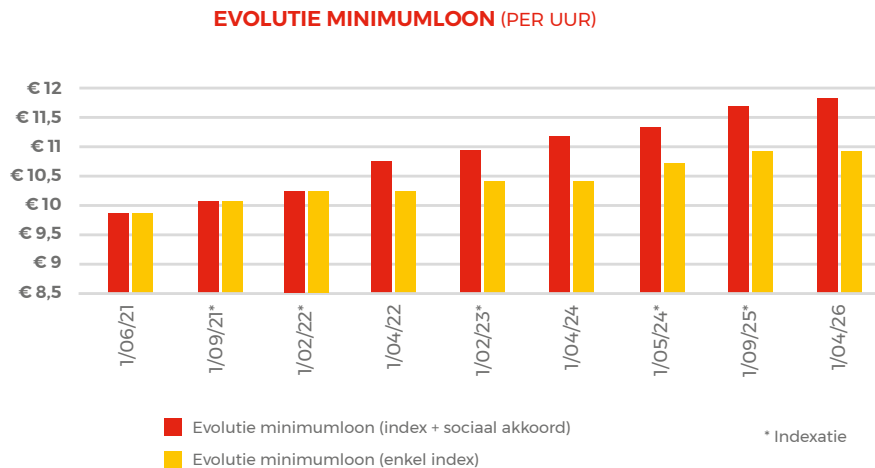
Nominaal loon:
het loon wat je verdient in euro's, uitgedrukt in een brutoloon.

Reële loon:
het nominale loon vermindert met de inflatie, dus rekening houdend met de prijsstijging.

Bron: Ameco (Europese Commissie), 2021.

5.2 ... dus moet onze loonvorming aangepast worden

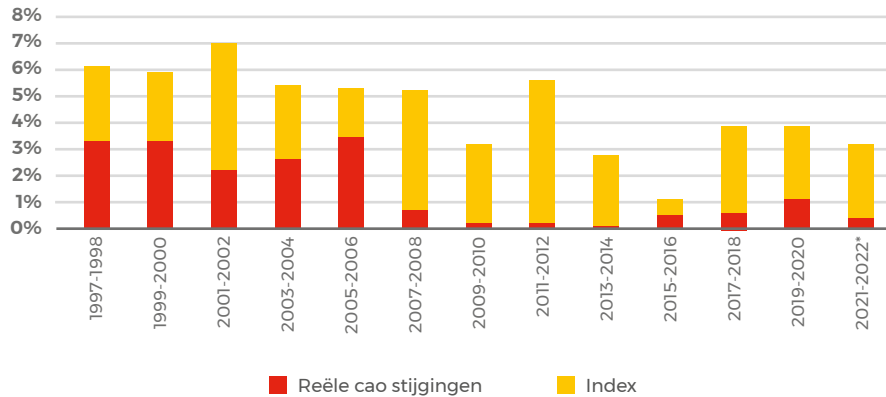
Deze crisis toonde aan dat de arbeidsvoorwaarden van zogenaamde 'essentiële' jobs niet in verhouding zijn tot hun meerwaarde voor de samenleving. Ze zijn vaak slecht betaald en slecht omkaderd. Dit kan je enkel oplossen met meer rechten en een betere verloning. Het sociaal akkoord van juni 2021 om het minimumloon in de komende jaren te verhogen, is een eerste stap en een belangrijke stap in onze strijd voor een minimumloon van 14 euro bruto per uur en van 2 300 euro bruto per maand.

Bron: ABVV, eigen berekeningen, 2021.

Ten tweede moet de wet rond de loonvorming (wet van '96) grondig hervormd worden. Jaar op jaar wordt de onderhandelingsmarge in de sectoren om fatsoenlijke lonen te onderhandelen kleiner. Het resultaat daarvan zijn steeds beperktere cao-loonstijgingen.

DE ONDERHANDELDE CAO-LONEN ZAKKEN STELSELMATIC (IN %)

Bron: CRB, NBB, Planbureau, eigen berekeningen 2021.

Het herwaarderen van de laagste lonen helpt om het loonverschil tussen mannen en vrouwen te verkleinen.

	2014	2015	2016	2017	2018
Loonkloof gecorrigeerd met arbeidsduur	10,70%	10,40%	9,90%	9,40%	9,20%
Loonkloof niet gecorrigeerd met arbeidsduur	24,30%	24,00%	23,70%	23,40%	23,10%

Bron: Instituut voor de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, 2021.

In alle sectoren verdienen vrouwen in 2018 gemiddeld 9,2% minder dan mannen, gecorrigeerd naar arbeidstijd. In 2014 bedroeg dit percentage nog 10,7%. De daling is zeer geleidelijk. De loonkloof gecorrigeerd naar arbeidstijd is vooral een gevolg van de loonproblematiek: vrouwen worden minder betaald voor hetzelfde werk, banen waarin veel vrouwen werken worden doorgaans minder gewaardeerd en minder goed betaald.

De niet-gecorrigeerde loonkloof is gedaald van 24,3% in 2014 tot 23,1% in 2018. Deze loonkloof wijst vooral op de nog steeds ongelijke verdeling van zorgtaken in onze samenleving, waardoor vrouwen vaker deeltijds werken dan mannen (42% van de vrouwen werkt deeltijds), maar wijst ook op stereotiepe verwachtingen (bv: de sectorkeuze) op de arbeidsmarkt.

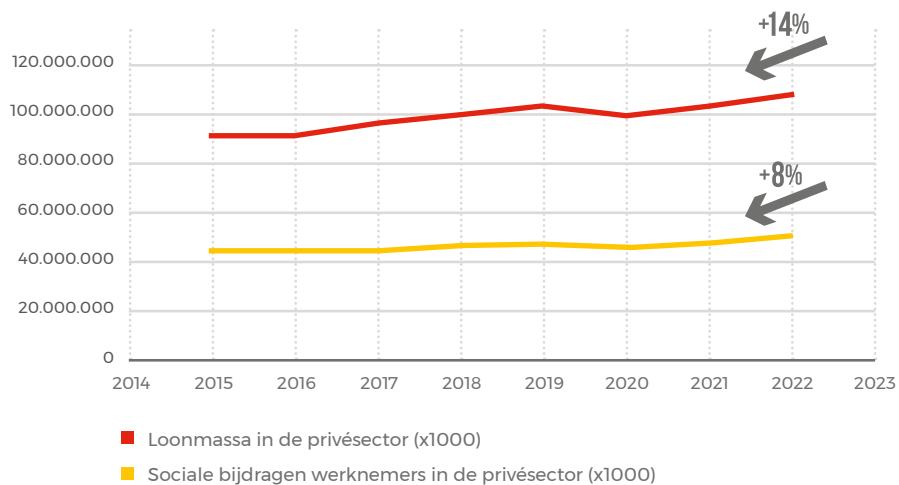
5.3 Het versterken van onze sociale zekerheid

Voor het ABVV is de sociale zekerheid een prioriteit, die dan ook versterkt en naar behoren gefinancierd moet worden. Zoals reeds aangetoond, speelde de sociale zekerheid een belangrijke rol in de coronacrisis:

- dankzij tijdelijke werkloosheid vermeden we dat meer dan 1 miljoen mensen in armoede terecht kwamen;
- tienduizenden mensen kregen een goede medische behandeling;
- zieke werknemers konden op een fatsoenlijk ziekte-uitkering terugvallen.

Toch loopt de financiering van die sociale zekerheid mank. Tussen 2016 en 2018 werden de patronale sociale bijdragen door de taxshift verlaagd van 32,4% naar 25%. Dit kostte volgens het Planbureau 5,8 miljard euro, want de taxshift was niet gedekt en er volgde geen sluitende alternatieve financiering. Flexibele contracten (interim, flex-arbeid, bij-jobs) en alternatieve vergoedingen (bedrijfswagens, allerlei cheques, aandelen, enz.) werden fiscaal aangemoedigd, wat zorgde voor minder inkomsten voor de sociale zekerheid. Dit bewuste beleid van het wegsnijden van inkomsten voor de sociale zekerheid wordt duidelijk wanneer loonmassa en sociale bijdragen worden vergeleken. Tussen 2015 en 2021 steeg de loonmassa met 14%, maar de bijdragen slechts met 8%.

EVOLUTIE VAN DE LOONMASSA EN DE BIJDAGEN AAN DE SOCIALE ZEKERHEID

Bron: globaal beheer van de sociale zekerheid, 2021.

Alternatieve verloningsvormen nemen een steeds belangrijkere proportie van de loonmassa in. De FOD Sociale zekerheid liet over de 11 meest courante extra-legale voordelen een onderzoek uitvoeren. Minimaal 6,8 miljard aan loonmassa wordt niet onderworpen aan een bijdrage aan de sociale zekerheid. Wanneer de normale tarieven (25% patronale bijdragen en 13,07% persoonlijke RSZ-bijdragen) worden toegepast, blijkt de sociale zekerheid een minderinkomst van minimaal 2,6 miljard euro op te tekenen.

Verloningsvorm	In euro in 2019
Privégebruik bedrijfswagen (Voordeel in natura)	€ 944 297 547,00
Werkgeverstussenkomst woon-werkverplaatsingen met eigen wagen	€ 671 906 026,30
Fietsvergoeding	€ 115 513 185,50
Werkgeverstussenkomst woon-werkverplaatsingen met openbaar vervoer	€ 161 002 047,10
Ecocheques	€ 246 546 750,00
Niet-recurrente resultaats-gebonden voordelen (CAO 90)	€ 690 361 355,80
Aandelen of Warrants	€ 1 746 312 964,50
Maaltijdcheques	€ 2 030 348 163,00
Winstpremie	€ 41 743 671,40
Aanvullende kinderbijslag	€ 43 501 462,70
Bellen en surfen	€ 50 648 156,90
Totaal	€ 6 742 181 330,20

Bron: FOD sociale zekerheid, 2019.

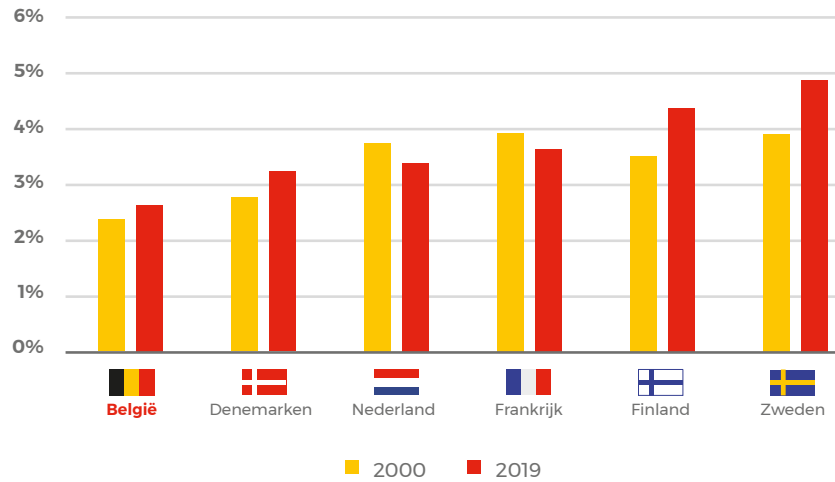
ABVV vraagt daarom:

- De versterking van het federale en openbare karakter van de sociale zekerheid.
- Een solide financiering via:
 - een moratorium op (lineaire) premieverlagingen;
 - via een bijdrage van alle inkomens, niet alleen het arbeidsinkomen;
 - via de garantie van de evenwichtsdotatie.

5.4 Investerings opnieuw op niveau brengen...

Ons land kent vele uitdagingen, zeker wat betreft het sociale en de klimaattransitie. Wanneer we die willen aanpakken, zijn zware investeringen nodig. De publieke investeringen liggen in ons land bijzonder laag. Er is een belangrijke achterstand, zowel ten opzichte van het verleden (5,5% van het BBP in de jaren '70) als ten opzichte van referentielanden, zoals Scandinavië (4% van het BBP jaarlijks) en Nederland of Frankrijk (jaarlijks meer dan 3% van het BBP). Met deze landen moet België zich kunnen meten inzake de kwaliteit van haar infrastructuur. Wij herinneren ook aan het belang van overheidsinvesteringen in openbare en gemeenschapsdiensten. De Belgische sociale partners verklaarden in september 2020 gezamenlijk dat België tegen 2030 haar publieke investeringsgraad moet optrekken naar 4% van het BBP, een ambitie waar we nog ver vanaf staan, maar die werd bevestigd in het federale regeerakkoord.

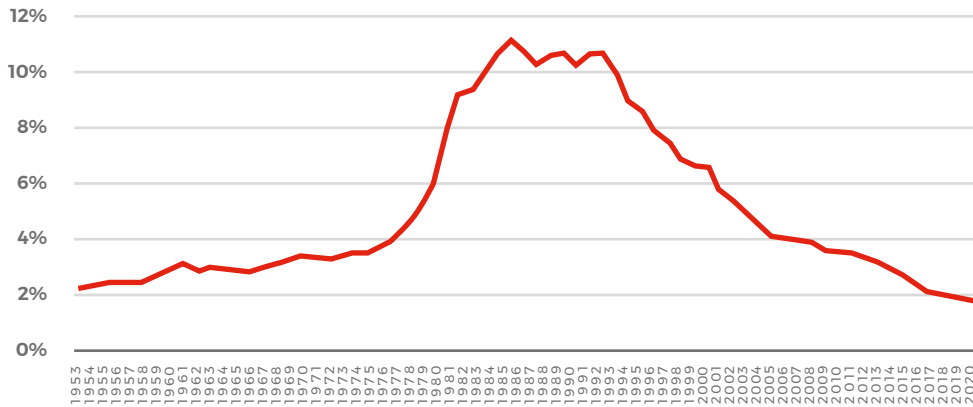
OVERHEIDSINVESTERINGEN (IN % BBP)

Bron: Eurostat (SDG_08_11), 2021.

Bovendien is dit het uitgelezen moment om te investeren, België betaalt momenteel minder rentelasten op de Belgische staatsschuld dan tijdens de gouden jaren '50 en '60. Er is dus voldoende budgettaire ruimte.

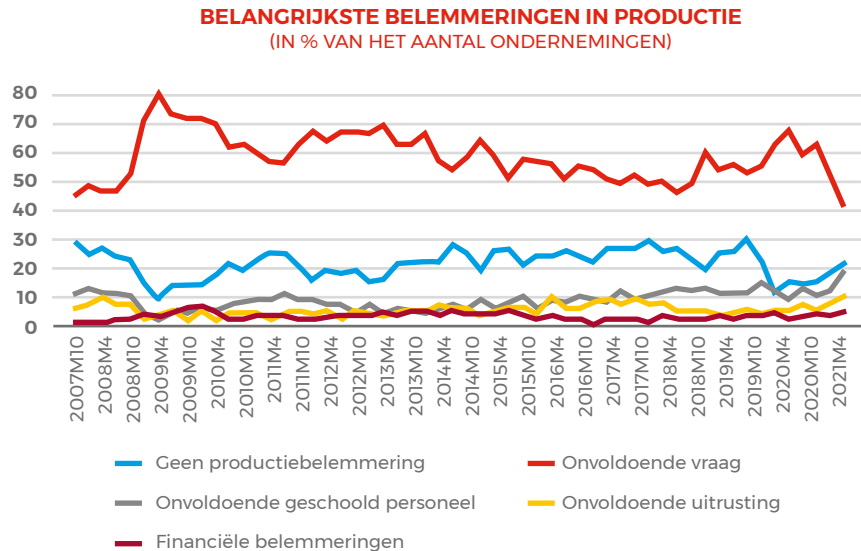
RENTELAST OP DE BELGISCHE OVERHEIDSSCHULD (IN % BBP)

Bron: NBB, Eurostat 2021.

5.5 ... en er ook de juiste werknemers voor vinden

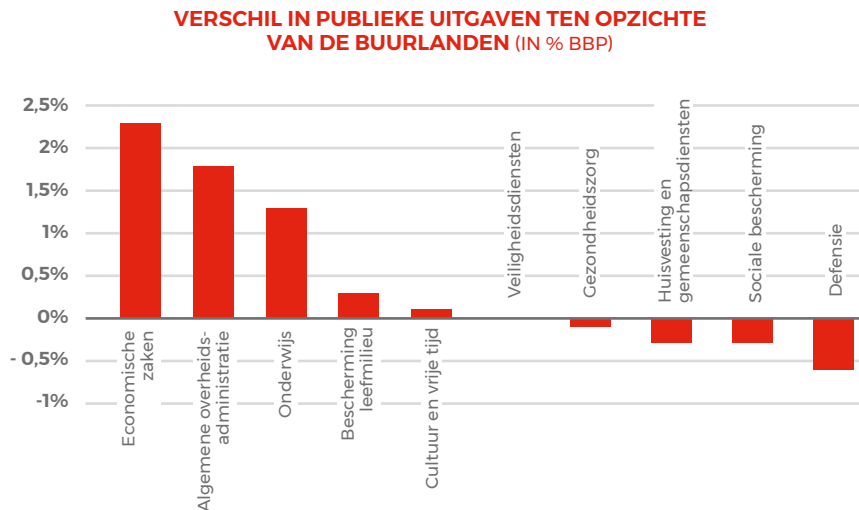
Voor België kan de investeringsimpuls een hefboom betekenen om personen die zich ver van de arbeidsmarkt bevinden, te betrekken. Maar dat is een grote uitdaging gezien een schaarste op de arbeidsmarkt die stilaan optreedt. Er zal massaal geïnvesteerd moeten worden in opleiding en de verbetering van de arbeidsvoorwaarden in specifieke sectoren.

Bron: NBB, driemaandelijkse productie-enquête, 2021.

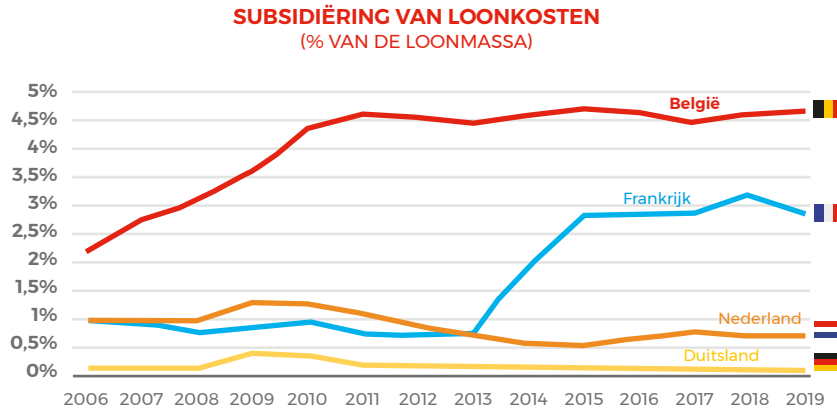
5.6 Bepaalde overheidsuitgaven her-evalueren

De NBB voerde een studie uit over de Belgische publieke uitgaven. Wanneer het totaal van de overheidsuitgaven in verhouding wordt gezet met het bbp kan een vergelijking gemaakt worden tussen wat België in een bepaald domein uitgeeft in vergelijking met de drie buurlanden. In economische zaken (voornamelijk subsidiëring ondernemingen) blijken we de kroon te spannen. En in tegenstelling tot wat soms beweerd wordt, blijkt België minder uit te geven aan sociale bescherming. De complexe staatsstructuur zou maken dat op het vlak van overheidsadministratie meer wordt uitgegeven in vergelijking met onze buurlanden.

Bron: What kind of public expenditure is high in Belgium?
A comparison with neighbouring countries, NBB 2021.

Wat echter wel een belangrijk feit is: in vergelijking met de buurlanden worden in België ondernemingen zeer gul gesubsidieerd door de overheid. Miljarden gaan naar zogenaamde loonsubsidies: bedrijven moeten bedrijfsvoorheffing die van een brutoloon worden afgehouden niet volledig doorstorten naar de fiscus. In 2019 ging het over zo'n 8,3 miljard euro. In Duitsland, een economie die 7 maal groter is dan de onze, ging het amper om 1,2 miljard euro. Noteer dat de federale bijdrageverminderingen aan de RSZ (2,8 miljard in 2019) hier niet in vervat zitten. Bovendien bewijzen sommige loonsubsidies hun nut, maar het feit dat ze niet worden meegerekend in de loonkostvergelijking met de buurlanden, is fout.

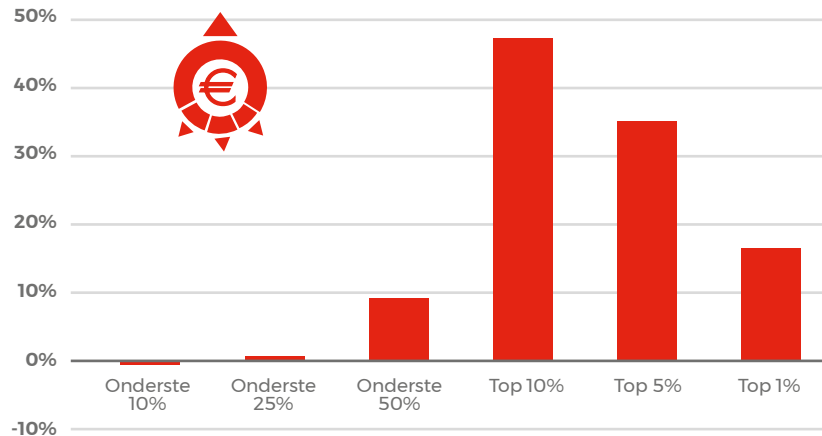
Bron: CRB, verslag over de loonhandicap, 2021.

5.7 Een rechtvaardige fiscaliteit om ongelijkheid te verminderen

... voor vermogens en bedrijfswinsten

De vermogensongelijkheid is groot en wordt steeds groter (zie onder). De 10% rijkste gezinnen heeft in België 47% van alle vermogen in bezit, de armste 10% heeft geen netto vermogen, omdat hun schulden hun bezittingen overtreffen.

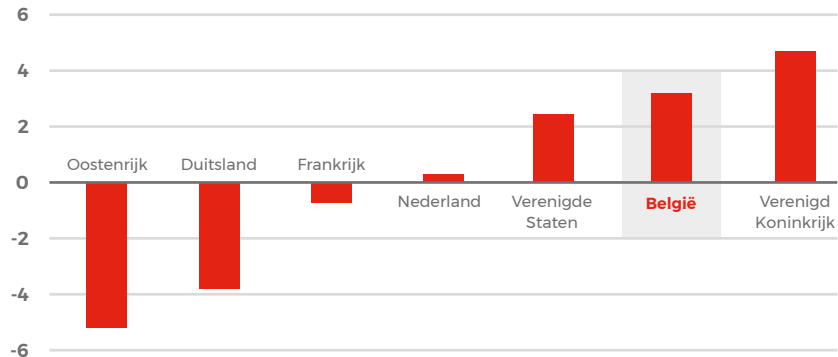
VERMOGENSVERDELING PER VERMOGENSCATEGORIE (IN % VAN HET TOTALE VERMOGEN)

Bron: UA, 2021.

De huidige regering heeft een fiscale hervorming vooropgesteld. Die fiscaliteit zou een pak rechtvaardiger kunnen zijn. De rijken worden gespaard en de vermogensongelijkheid in België is de afgelopen tien jaar verder toegenomen, in tegenstelling tot in de buurlanden. Vandaag bevindt België zich in de wereldtop tussen het Verenigd Koninkrijk, kampioen van de ongelijkheidstoename, en de Verenigde Staten. Een andere fiscaliteit is nodig en daar moeten we als sociale partners bij betrokken worden.

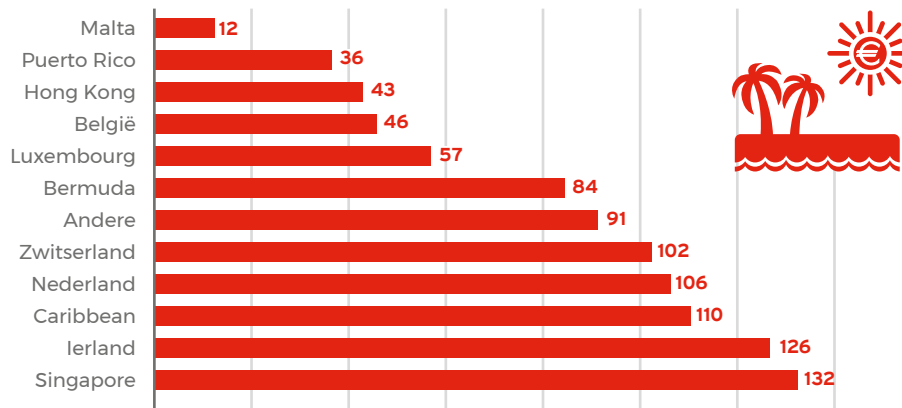
EVOLUTIE AANDEEL IN HET TOTALE VERMOGEN VAN DE 10% RIJKSTEN (2010-2018)

Bron: OESO, wealth database, 2021.

Onderzoekers (Zucman et al.) gaan ervan uit dat ongeveer 40% van de multinationale winsten (meer dan 900 miljoen dollar in 2018) naar belastingparadijzen worden versluisd. Eén van die belastingparadijzen is België. In 2016 identificeerde de Europese Commissie nog 16 achterpoortjes in de Belgische vennootschapsbelasting. Europa is gelukkig volop bezig om één van de belangrijkste poortjes, de excess profit rulings, te sluiten. In 2018 maakten multinationals 46 miljard dollar aan buitenlandse winsten over naar België.

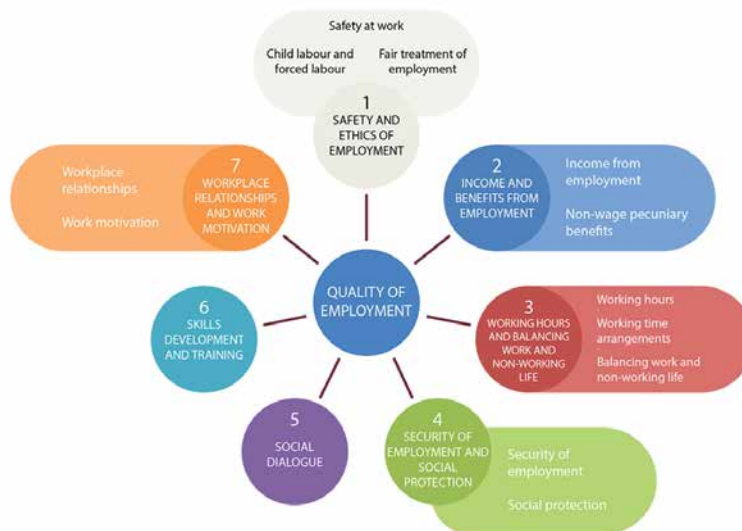
TOP BELASTINGPARADIJZEN (MILJARD \$ AANGETROKKEN BUITENLANDSE WINSTEN)

Bron: Zucman et al. *The missing profits of nations*, 2021.

5.8 Verhoogd welzijn door kwalitatief en werkbaar werk

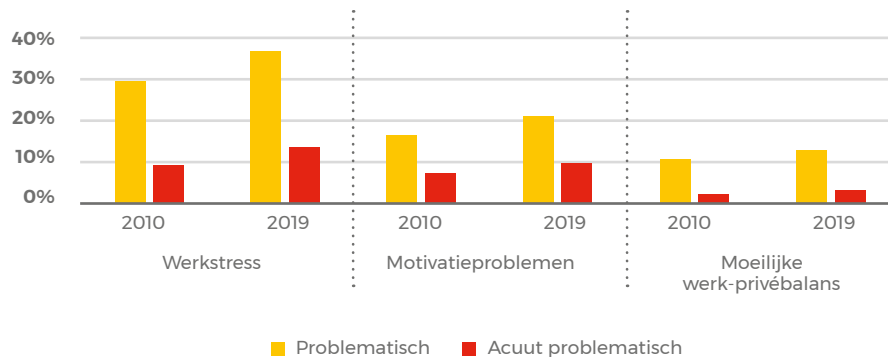
De situatie op de arbeidsmarkt is onaanvaardbaar (zie hoofdstuk “Zwakke punten”). Sommige politieke partijen dringen erop aan dat werknemers later de arbeidsmarkt verlaten. Maar als de “haalbaarheid”, de “kwaliteit” van het werk overal afneemt, zal dit niet mogelijk zijn. Er zijn echter goede voorbeelden, zoals in de chemische sector, waar jaarlijks een bedrag in een sectoraal fonds wordt gestort om de uitvoerbaarheid van het werk te vergroten. De kwaliteit van het werk heeft vele aspecten, die als volgt kunnen worden samengevat

Bron: Eurostat, 2021.

De werkbaarheidsmonitor van de SERV (Sociaaleconomische Raad Vlaanderen) toont duidelijk de verslechtering van de arbeidskwaliteit tussen 2010 en 2019 aan. De cijfers zijn dramatisch. Meer dan één op acht werknemers in Vlaanderen heeft een acuut stressprobleem. Ook wat betreft motivatie en de combinatie werk-privé is de evolutie negatief.

WERK WORDT MINDER WERKBAAR: MEER STRESS, MINDER MOTIVATIE

Bron: SERV, 2019.

Het type arbeidscontract, het aantal en de verdeling van de arbeidsuren zijn belangrijke indicatoren voor de kwaliteit van het werk. Slechts 8,7% van de werknemers die deeltijds werken, zegt dat zij geen voltijdse baan willen. Het aantal jobs dat enkel deeltijds wordt aangeboden blijft stijgen: van 16% in 2017 tot 18% in 2020.

HET MOTIEF OM EEN DEELTIJDSE JOB TE NEMEN

Bron: Statbel, 2021.

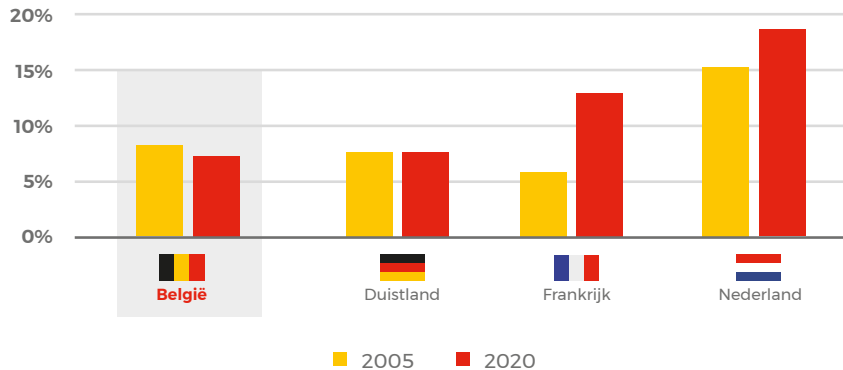
Er gaan stemmen op om **nachtwerk** in België te versoepelen in het kader van e-commerce. Nachtwerk is mogelijk in België, maar daarvoor is sociaal overleg een vereiste (op ondernemings of sectorniveau). Syndicaal blijven we uit principe tegen een verdere uitbreiding nachtwerk en wel om een eenvoudige reden: het is ongezond. Dit is gebleken uit onderzoek in Nederland, waar 15% van de beroepsbevolking wel eens 's nachts werkt.

Bron: Gezondheidsraad Nederland (2017).

De mogelijkheid tot zelfontplooiing en ontwikkeling zijn essentieel in een job. Dat kan enkel wanneer voldoende opleiding wordt aangeboden. België loopt achter op dat vlak. In onze buurlanden werd de afgelopen jaren meer tijd en geld geïnvesteerd in opleidingsmogelijkheden. Dat is niet het geval in België. Sinds 2005, het jaar van het generatiepact waarin afspraken rond opleidingsinspanningen werden gemaakt, nemen minder werknemers deel aan een opleiding. Terwijl in Nederland bijna 19% van de werknemers in 2019 aangaven een opleiding te hebben gevolgd in de laatste maand, bedroeg dat cijfer in België amper 7,4%.

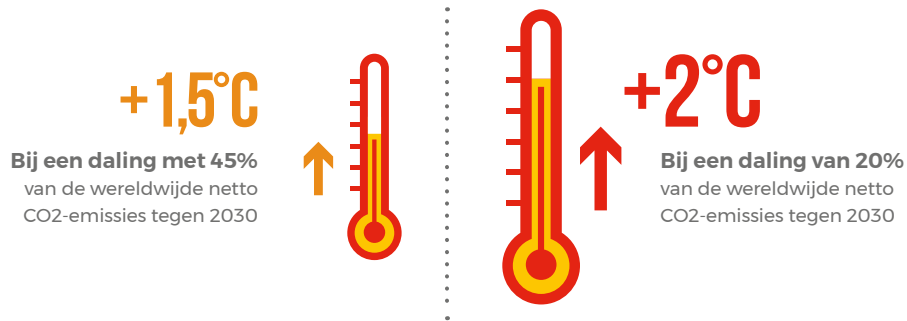
DEELNAME AAN EEN OPLEIDING (TIJDENS DE LAATSTE MAAND) - VOLWASSENEN

Bron: Eurostat, 2021.

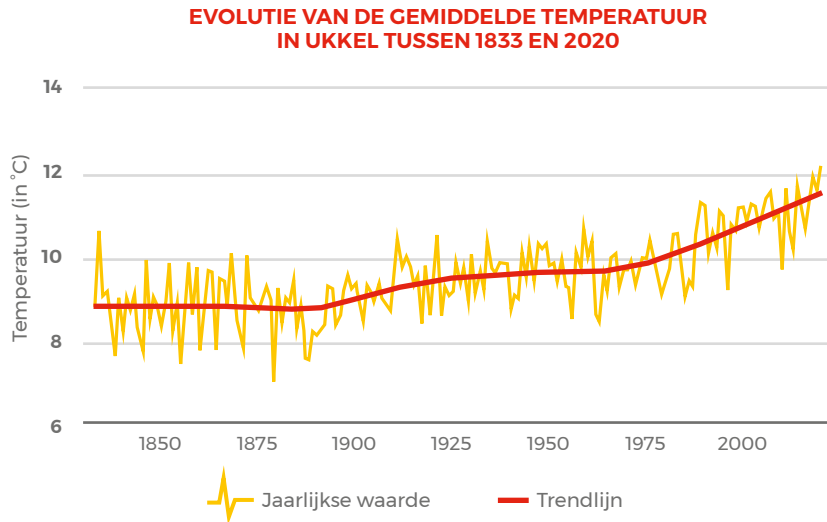
5.9 Rechtvaardige transitie: op een keerpunt?

Volgens het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change, een organisatie van de Verenigde Naties om de risico's van klimaatverandering te evalueren) zullen alle regio's in Europa te maken krijgen met een temperatuurstijging die sneller is dan de gemiddelde stijging wereldwijd. Meer bepaald voor West- en Centraal-Europa wijzen de resultaten op een grote kans op een toename van overstromingen als rechtstreeks gevolg van meer intense neerslag door een opwarming van de aarde met 1,5°C (bij een verhoging met 2°C of meer is de zekerheid zeer hoog). Maar niet alles is verloren. Het IPCC heeft ook aangetoond dat een wereldwijde emissiereductie van 45% tegen 2030 (in vergelijking met het niveau van 1990) nodig en mogelijk is om binnen de 1,5°C te blijven.

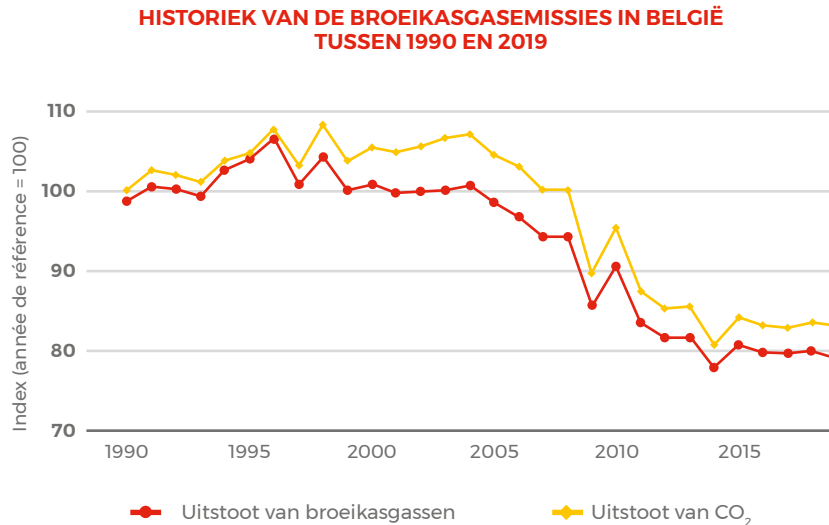
Bron: IPCC, 2021.

Op wereldschaal is de gemiddelde temperatuur sinds het begin van de industriële revolutie met 1,1°C gestegen. In België is de gemiddelde jaartemperatuur (gemeten in het weerstation van Ukkel) sinds het einde van de jaren 1800 geleidelijk gestegen. De 10 warmste jaren liggen allemaal na 2000, en zeven van de tien warmste jaren na 2010 (met een voorlopig record in 2020). Hittegolven komen niet alleen meer voor, ze zijn intenser en duren langer.

Bron: KMI, 2021.

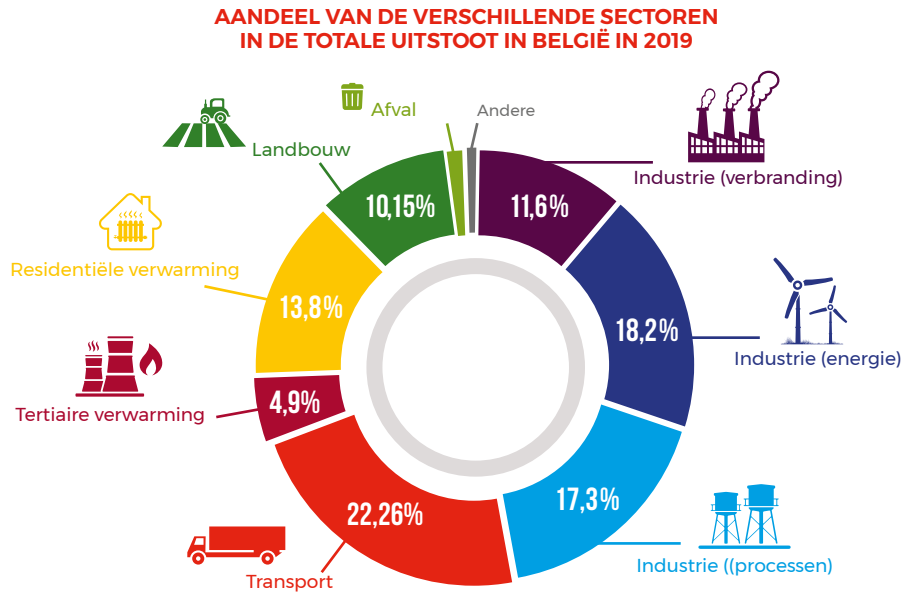
In 2019 (laatste beschikbare gegeven) bedroeg de totale uitstoot van broeikasgassen in België 116,7 Mt CO₂² eq, wat een daling is van 20,0% ten opzichte van 1990. Na de corona werd in 2020 op mondiaal niveau een daling van de CO₂-uitstoot (één van de broeikasgassen) vastgesteld. Volgens het Internationaal Energieagentschap is deze daling tijdelijk. Het Agentschap voorspelt dat we in 2022 de vorige piek van 2018 zullen overschrijden, en dat de CO₂-uitstoot in 2023 opnieuw zal toenemen.

Bron: climat.be, 2021.

In België zijn vier sectoren verantwoordelijk voor de uitstoot van broeikasgassen:

- Productie van elektriciteit (industrie - energie) en verwarming van gezinnen en bedrijven in de dienstensector
- Transport, met voornamelijk wegvervoer
- Industriële verwarming en industriële processen
- Landbouwvoornamelijk door de veeteelt.

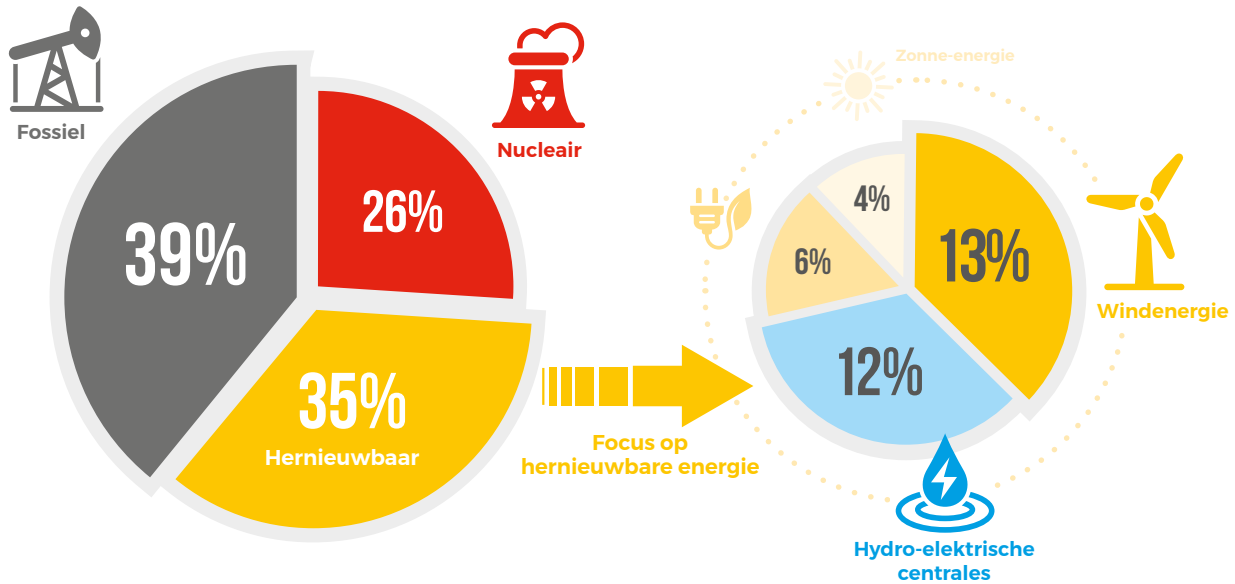
Bron: climat.be 2021.

Europa wil met haar "fit for 55" programma in 2030 de uitstoot van broeikasgassen met 55% verminderen ten opzichte van 1990. België moet haar co₂-uitstoot laten dalen met 47% (referentie 2005).

Het ABVV wil sectorale decarbonisatiestrategieën, plannen om de uitstoot van broeikasgassen in al deze sectoren de komende decennia systematisch tot nul terug te brengen. Het ABVV wil ook dat de overlegorganen van de werknemers beter geïnformeerd worden en meer inspraak krijgen. Zij moeten kunnen deelnemen aan opleidingen over de vermindering van broeikasgassen en aan de ontwikkeling van strategieën om de duurzaamheid van het bedrijf te waarborgen. Voor werknemers in bedrijven die niet kunnen blijven produceren of bestaan zoals ze nu doen, eist het ABVV een eerlijke overgang: tijdig sociaal overleg, betere sociale bescherming, recht op tijdige omscholing, enz.

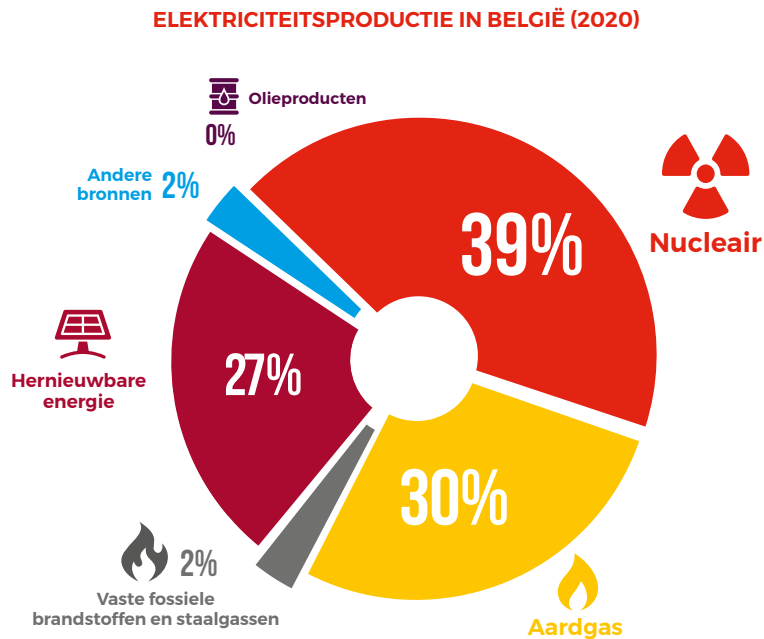
In de EU was in 2019 al meer dan één derde van de elektriciteitsproductie afkomstig van hernieuwbare energie. Helaas blijft de productie uit fossiele brandstoffen echter nog steeds de meerderheid uitmaken.

ENERGIEPRODUCTIE IN EUROPA

Bron: Eurostat 2021.

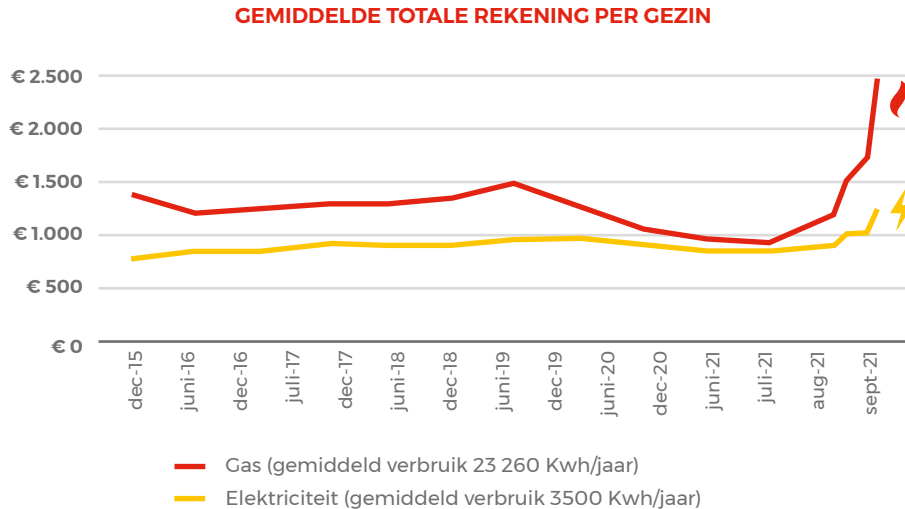
In vergelijking met andere landen is België nog altijd erg afhankelijk van nucleaire elektriciteitsproductie, na Frankrijk. Volgens de wet inzake kernuitstap zal de elektriciteitsproductie via kerncentrales tegen 2025 echter worden stopgezet. Het is dus dringend om een echte energie transitie te starten.

Bron: SPF Economie, 2020.

5.10 Het beheersen van de energieprijzen: een maatschappelijke uitdaging voor zowel gezinnen als bedrijven

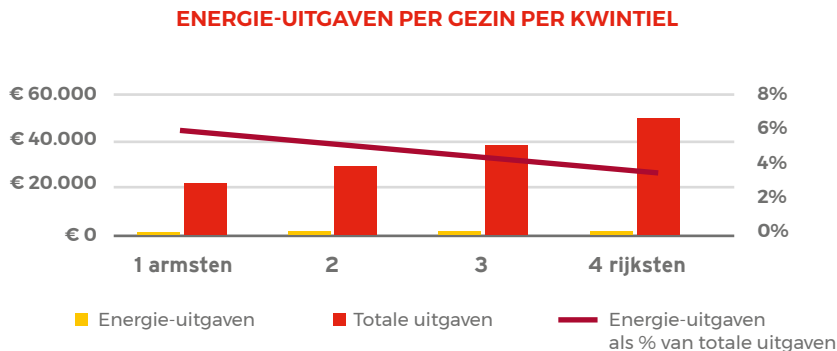
Als we het niveau van de gemiddelde totale elektriciteits- en gasrekening van een huishouden in perspectief plaatsen, zien we dat de prijzen in de loop van de tijd fluctueren. In 2020 daalden de prijzen als gevolg van de coronacrisis (minder vraag). Niettemin voelen de gezinnen de prijsstijging sterk, enerzijds omdat veel consumenten variabele contracten hebben die dus de prijsstijging volgen. Anderzijds hebben de meeste gezinnen in 2020 niet van de prijsdaling geprofiteerd omdat de energiemarkt complex is en het voor de consument moeilijk is om op deze markt dynamisch te zijn.

Bron: CREG, 2021.

De energieprijzen zijn de afgelopen maanden fors gestegen. De CREG (federale regulator) verwacht dat deze stijging zal aanhouden tot medio 2022. Dit is hoofdzakelijk het gevolg van een stijgende vraag naar elektriciteit en gas na de coronacrisis en een daling van het gasaanbod. Deze prijsstijging uit zich in de facturen van huishoudens met variabele prijscontracten (+ 116 euro voor elektriciteit en + 598 euro gas), alsook in de facturen van bedrijven (met mogelijke gevolgen voor de werkgelegenheid). Voor klanten met vaste-prijscontracten die vóór de prijsverhoging zijn gesloten, is er geen effect.

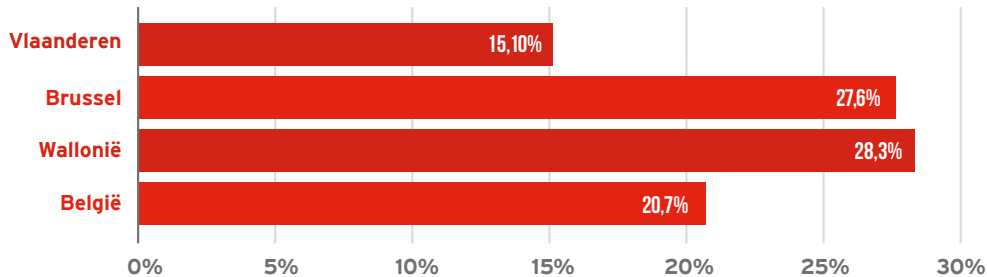
Niet alle huishoudens zijn gelijk als het gaat om energie-uitgaven. Uit het huishoudbudgetonderzoek blijkt hoe lager het inkomen, hoe groter het aandeel van de energie-uitgaven in de totale uitgaven - ondanks de sociale tarieven (1 miljoen gezinnen maakt er gebruik van en kenden eveneens een prijsstijging met 30%). Dit kan worden toegeschreven aan het gebruik van slecht werkende huishoudelijke apparaten, slecht geïsoleerde en energie-intensieve woningen.

Bron: Huishoudbudget-enquête, 2021.

Energiearmoede identificeert huishoudens waarvan de energie-uitgaven als 'abnormaal' hoog worden beschouwd in verhouding tot hun besteedbaar inkomen minus huisvestingskosten. Volgens de Koning Boudewijnstichting leeft in 2021 meer dan één op de vijf Belgische gezinnen in energiearmoede.

ENERGIEARMOEDE IN BELGIË (PER GEWEST, IN % VAN HET TOTAAL AANTAL GEZINNEN)

Bron: Koning boudewijnstichting, 2021.

Sociale huurders zijn bijzonder kwetsbaar voor energiearmoede. 41% van de huishoudens van sociale huurders leeft in brandstofarmoede, vergeleken met 31,6% van het totaal aan particuliere huurders. Alleenstaanden, eenoudergezinnen en vrouwen zijn oververtegenwoordigd op de markt van de sociale woningen. In het rapport van de Koning Boudewijnstichting wordt ook opgemerkt dat het hebben van een arbeidsinkomen of het behoren tot de «middenklasse» geen bescherming biedt tegen energiearmoede. Ongeveer 19% van de huishoudens met ten minste één inkomen uit arbeid verkeert namelijk in brandstofarmoede.

Deze bevindingen tonen het falen van de geliberaliseerde energiemarkt aan. Energie is een basisbehoefte en daarom moet de overheidssector, in het belang van de gemeenschap, een sterke rol spelen in deze sector.

Op korte termijn eist het ABVV een oplossing voor de sociale noodsituatie door:

- De verlenging van de uitbreiding van de begunstigden van sociale tarieven (na maart 2022)
- BTW verlaging naar 6% op energie als een essentieel goed

Op lange termijn steunt het ABVV:

- Een investeringsplan voor de sector dat een maximale onafhankelijkheid van buitenlandse energiebronnen mogelijk maakt
- Een sterke publieke energiesector
- Een vermindering van de energievraag door energierenovatie van gebouwen

Voor meer info:

ABVV

Hoogstraat 42 | 1000 Brussel

Tel. +32 2 506 82 11 | Fax +32 2 506 82 29

info@abvv.be | www.abvv.be

[vakbondABVV](https://www.facebook.com/vakbondABVV)

Volledige of gedeeltelijke overname of reproductie van de tekst uit deze brochure mag alleen met duidelijke bronvermelding.
Verantwoordelijke uitgever: Thierry Bodson © december 2021

Cette brochure est également disponible en français : www.fgtb.be/brochures

D/2021/1262/2